

Co-funded by
the European Union

EuroCivic Lab

**The EuroCivic Lab project: Strengthening
European Identity and Citizenship through
SDGs, Social Activism and Living Lab
methodology in School Education**

WP2

**Εκπαιδευτικό υλικό για εκπαιδευτικούς για
την ενίσχυση της ευρωπαϊκής ταυτότητας
μέσω καινοτόμων εκπαιδευτικών
προσεγγίσεων**

Ενότητα 1

Οι προκλήσεις της ΕΕ στην εποχή μας

The EuroCivic Lab project: Strengthening European Identity and Citizenship through SDGs, Social Activism and Living Lab methodology in School Education

2024-1-HU01-KA220-SCH-000251467

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the Erasmus+ National Agency ŠMPF. Neither the European Union nor the administering body can be held responsible for them.

Άδεια Creative Commons

CC BY-NC 4.0

Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International

Η άδεια αυτή απαιτεί από τους χρήστες να αναφέρουν τον δημιουργό. Επιτρέπει στους χρήστες να διανέμουν, να αναμιγνύουν, να προσαρμόζουν και να αξιοποιούν το υλικό σε οποιοδήποτε μέσο ή μορφή, αποκλειστικά για μη εμπορικούς σκοπούς.

Εταίροι του έργου

universität
wien

Συγγραφείς	Εταίροι του έργου
Ourania Maria Ventista	Media Governance and Industries Research Lab, Department of Communication, University of Vienna
Iwan Kasprzyk	Media Governance and Industries Research Lab, Department of Communication, University of Vienna
Grigorios Arkoumanis	Media Governance and Industries Research Lab, Department of Communication, University of Vienna
Katharine Sarikakis	Media Governance and Industries Research Lab, Department of Communication, University of Vienna

Εταίροι του έργου

universität
wien

Πίνακας περιεχομένων

1. Εισαγωγή	5
1.1 Σκοπός και κοινό-στόχος	5
1.2 Συνάφεια με το πλαίσιο της ΕΕ και το παγκόσμιο πλαίσιο	6
1.3 Επισκόπηση της δομής του εγχειριδίου	10
2. Στόχοι και μαθησιακά αποτελέσματα	12
2.1 Μαθησιακοί στόχοι	12
2.2 Βασικές ικανότητες	12
3. Προκλήσεις της ΕΕ	14
3.1 Ποιες προκλήσεις οδήγησαν στη δημιουργία της ΕΕ;	14
3.2 Τρέχουσες προκλήσεις της ΕΕ	16
1. Ευρωσκεπτικισμός: το Brexit και η διάβρωση της εμπιστοσύνης ¹	16
2. Η Ευρώπη ως διαχειρίστρια κρίσεων: δημοσιονομική διχόνοια και οικονομικές πιέσεις	18
3. Η Ευρώπη ως ειρηνευτικό εγχείρημα: Η επιστροφή των ένοπλων συγκρούσεων	20
4. Μετανάστευση και πόλεμος	21
5. Η κλιματική αλλαγή και η πράσινη μετάβαση	25
6. Ψηφιακό και τεχνολογικό χάσμα	29
3.3 Ενίσχυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Δημοκρατία, συμμετοχή και κράτος δικαίου	32
4. Δρόμοι δράσης και συμμετοχή των νέων	35
5. Εκπαιδευτικές και μεθοδολογικές συστάσεις	39
5.1 Διδακτικές στρατηγικές	39

Εταίροι του έργου

5.2 Ψηφιακά εργαλεία και πόροι.....	40
5.3 Καινοτόμες μαθησιακές προσεγγίσεις.....	42
5.4 Μέθοδοι αξιολόγησης.....	43
6. Περίληψη και βασικά συμπεράσματα.....	47
6.1 Ανακεφαλαίωση βασικών εννοιών	47
6.2 Ερωτήσεις για προβληματισμό	48
6.3 Πρακτικές εφαρμογές	49
7. Αυτοαξιολόγηση και ερωτήσεις δοκιμασίας	51
7.1 Ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης	51
7.2 Ερωτήσεις βασισμένες στις γνώσεις.....	51
7.3 Ασκήσεις με βάση εφαρμογές	54
Αναφορές	55

Εταίροι του έργου

universität
wien

1. Εισαγωγή

1.1 Σκοπός και κοινό-στόχος

Ο 21ος αιώνας χαρακτηρίζεται από ραγδαίες αλλαγές στην τεχνολογία, την οικονομία και την κοινωνία. Το παρόν εγχειρίδιο επικεντρώνεται σε ορισμένες από τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), όπως η χρηματοπιστωτική κρίση και ο πληθωρισμός, η κλιματική αλλαγή και η μετανάστευση. Επιπλέον, διερευνά αναδυόμενες προκλήσεις, όπως το ψηφιακό χάσμα της Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) και η ενεργειακή κρίση. Το υλικό αυτού του εγχειριδίου έχει ως στόχο να προσφέρει μια εισαγωγή σε αυτούς τους βασικούς τομείς. Στη συνέχεια, στοχεύει να προσφέρει μια εισαγωγή στη συμμετοχή των νέων, στις πρωτοβουλίες που αναλαμβάνουν οι μαθητές και στα δίκτυα συνεργασίας, τα οποία θα μπορούσαν να τεθούν σε εφαρμογή για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων.

Το παρόν εγχειρίδιο έχει συνταχθεί κυρίως για εκπαιδευτικούς, ιδίως εκείνους που διδάσκουν μαθητές ηλικίας 10-15 ετών, διευθυντές σχολείων, καθώς και ηγέτες της κοινότητας και της κοινωνίας των πολιτών. Επιπλέον, αποσκοπεί στην υποστήριξη άλλων ατόμων που ασκούν ρόλους στην κατάρτιση και την εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που εμπλέκονται σε προγράμματα δια βίου μάθησης ή εκπαίδευσης ενηλίκων. Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής ενδέχεται επίσης να βρουν το υλικό αυτό χρήσιμο για να εξοικειωθούν με τις προκλήσεις της ΕΕ και τις πρωτοβουλίες που μπορούν να αναληφθούν σε εκπαιδευτικό πλαίσιο.

Με το παρόν κείμενο, στοχεύουμε να υποστηρίξουμε τους εκπαιδευτικούς στην επαγγελματική τους ανάπτυξη και στη διδασκαλία, θεμάτων που σχετίζονται με την ΕΕ, τα οποία μπορούν να θεωρηθούν θέματα με παγκόσμια, αλλά και εθνική και τοπική σημασία στην πολιτική αγωγή. Παρέχουμε εισαγωγικό υλικό για το θέμα και προτάσεις για την εφαρμογή αυτού του θεωρητικού περιεχομένου σε περιβάλλοντα τάξης. Κατά συνέπεια, το έργο EuroCivic Lab δεν απευθύνεται αποκλειστικά σε εκπαιδευτικούς που διδάσκουν

Εταίροι του έργου

μαθητές ηλικίας 10-15 ετών, αλλά οποιοσδήποτε εκπαιδευτικός σε οποιοδήποτε εκπαιδευτικό επίπεδο μπορεί να επωφεληθεί από αυτή την επισκόπηση. Οποιοσδήποτε εκπαιδευτικός είναι ευπρόσδεκτος να χρησιμοποιήσει εποικοδομητικά αυτό το εκπαιδευτικό υλικό και να το προσαρμόσει στο δικό του διδακτικό πλαίσιο και στις ανάγκες των μαθητών του.

Το ερώτημα σχετικά με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ΕΕ είναι σημαντικό, διότι ο προσδιορισμός τους μπορεί να υποστηρίξει καλύτερα τους πολίτες με δεξιότητες παγκόσμιας πολιτειότητας. Με άλλα λόγια, οι ενημερωμένοι πολίτες μπορούν να κάνουν καλύτερες επιλογές σχετικά με τον τρόπο συμμετοχής τους στις δημόσιες υποθέσεις σε τοπικό, εθνικό, ευρωπαϊκό και, τελικά, παγκόσμιο επίπεδο. Ο στόχος είναι να κατανοηθούν οι προκλήσεις για τη δημοκρατία και τα δημοκρατικά συστήματα ως ζήτημα πλαισίου, αφενός, και ως πρόσκληση για δράση αφετέρου. Επιπλέον, το υλικό αυτό μπορεί να συμβάλει στην επίτευξη εκπαιδευτικών στόχων για όσους είναι νέοι στην ΕΕ, καθώς μπορεί να υποστηρίξει τη δημοκρατική ανθεκτικότητα, την κοινωνική ένταξη και την ενεργό συμμετοχή στα κοινά. Είναι ζωτικής σημασίας να προσδιοριστούν αυτές οι προκλήσεις, ώστε να είμαστε πολιτικά σε εγρήγορση και να ανταποκρινόμαστε σε ό,τι προκύπτει με την πάροδο του χρόνου. Επιπλέον, η συμμετοχή των νέων μαθητών είναι επίσης ζωτικής σημασίας για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων ως πολίτες της ΕΕ.

1.2 Συνάφεια με το πλαίσιο της ΕΕ και το παγκόσμιο πλαίσιο

Η διερεύνηση ορισμένων από τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι πολίτες και οι χώρες εντός της ΕΕ αποτελεί έναν παραγωγικό τρόπο για την καλύτερη κατανόηση του τρόπου με τον οποίο είναι δομημένο το ευρωπαϊκό πολιτικό σύστημα όσον αφορά τους θεσμούς του, καθώς και των τρόπων με τους οποίους καλούνται τα κράτη μέλη να ανταποκριθούν τόσο ως εθνικοί όσο και ως διεθνώς συνδεδεμένοι φορείς. Πριν προχωρήσουμε στις προκλήσεις, είναι

Εταίροι του έργου

σημαντικό οι αναγνώστες να κατανοήσουν ότι αυτές οι προκλήσεις αντιμετωπίζονται από την ΕΕ, αλλά συνδέονται συνεχώς με το παγκόσμιο πλαίσιο. Για παράδειγμα, αυτές οι προκλήσεις συχνά απαιτούν παγκόσμιες λύσεις για να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά, παρόλο που η ΕΕ μπορεί να σχεδιάσει τις δικές της πρωτοβουλίες.

Επιπλέον, τα εθνικά κράτη που απαρτίζουν την ΕΕ είναι και τα ίδια μέλη διεθνών οργανισμών, αλλά και ομάδων περιφερειακής συνεργασίας, με σκοπό την προώθηση και την ενίσχυση της πολιτικής και οικονομικής τους θέσης. Τέτοιοι διεθνείς οργανισμοί είναι ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης ([ΟΟΣΑ](#)), ο Οργανισμός του Βορειοατλαντικού Συμφώνου ([NATO](#)) και τα Ηνωμένα Έθνη ([ΟΗΕ](#)). Επιπλέον, υπάρχουν περιφερειακές ομάδες συνεργασίας, όπως η Διαδικασία Συνεργασίας της Νοτιοανατολικής Ευρώπης ([SEEC](#)), η Ομάδα του Βίσεγκραντ της Κεντρικής Ευρώπης ή Βίσεγκραντ Τέσσερα ([V4](#)). Η V4 είναι μια πολιτιστική και πολιτική συμμαχία μεταξύ τεσσάρων χωρών της Κεντρικής Ευρώπης που ανήκουν στο Δίκτυο για τη Συνεργασία και την Οικονομική Ανάπτυξη (Ουγγαρία, Τσεχική Δημοκρατία, Πολωνία και Σλοβακία). Μια άλλη ομάδα είναι η Κεντρική Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία ([CEI](#)).

Ένα άλλο παράδειγμα τέτοιων οργανισμών είναι η Βρετανική Κοινοπολιτεία ([The Commonwealth](#)), η οποία στη μετα-αυτοκρατορική και μετα-αποικιακή εποχή λειτουργεί ως διακυβερνητικός οργανισμός που αποτελείται από 56 κράτη μέλη, κυρίως από τα εδάφη της πρώην Βρετανικής Αυτοκρατορίας. Ο οργανισμός αυτός δεν διαθέτει αυστηρή πολιτική δομή. Μεταξύ των χωρών που συμμετέχουν σε αυτόν τον αγγλοκεντρικό οργανισμό είναι η Αυστραλία, ο Καναδάς, η Νέα Ζηλανδία, η Ινδία, η Νότια Αφρική και η Κύπρος. Αν και η Κοινοπολιτεία δεν είναι ένας οργανισμός ευρωπαϊκού χαρακτήρα, όπως το NATO, λειτουργεί ως διακυβερνητικό φόρουμ που προάγει τον διαπολιτισμικό διάλογο, τις κοινές αξίες και τη συνεργασία μεταξύ 2,7 δισεκατομμυρίων ανθρώπων και μεταξύ χωρών που βρίσκονται σε συνεχή ένταση, όπως η Ινδία και το Πακιστάν.

Εταίροι του έργου

universität
wien

Η συμμετοχή των περισσότερων κρατών μελών της ΕΕ σε άλλους διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς προσφέρει μια εξαιρετική ευκαιρία να κατανοήσουμε πόσο πολύπλοκες είναι οι διεθνείς σχέσεις, πώς ένας παγκόσμιος παράγοντας όπως η ΕΕ διασυνδέεται και αλληλοεπιδρά με άλλους παγκόσμιους παράγοντες και πώς αυτές οι σχέσεις καθορίζουν την παγκόσμια κοινότητα. Επιπλέον, η ΕΕ είναι ένας από τους σημαντικότερους παγκόσμιους παράγοντες που επηρεάζουν θέματα δημοσιονομικής, καθώς και κοινωνικής και πολιτιστικής πολιτικής σε παγκόσμιο επίπεδο μέσω του ρόλου της σε διεθνείς οργανισμούς, όπως ο ΟΗΕ ή ο ΟΑΣΕ (Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη). Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα και τα πολιτικά συστήματα στον 21ο αιώνα είναι πιθανώς πιο αλληλένδετες για όλους από ποτέ. Για παράδειγμα, τα ζητήματα σχετικά με τον βέλτιστο τρόπο αντιμετώπισης της κλιματικής κρίσης δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν μεμονωμένα ή να επιλυθούν με ένα σύνολο πολιτικών από ένα μεμονωμένο έθνος-κράτος. Αντίθετα, πρόκειται για ένα ζήτημα που αφορά τον πλανήτη, τους γείτονες, όπως την ευρύτερη ευρωπαϊκή ήπειρο έως τη Ρωσία και ακόμη πιο μακριά τις χώρες της Ασίας, όπως η Κίνα, η Ινδία ή το Πακιστάν. Στο ίδιο πνεύμα, γεγονότα που λαμβάνουν χώρα σε όλο τον κόσμο έχουν αντίκτυπο στις ευρωπαϊκές χώρες, όπως η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 που προκλήθηκε από το τραπεζικό και δανειοδοτικό σύστημα των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Η κρίση αυτή επηρέασε με σοβαρό και μακροχρόνιο τρόπο χώρες της Ευρώπης, ιδίως την Ιρλανδία, την Ιταλία, την Ελλάδα, την Πορτογαλία και την Ισπανία.

Είναι ζωτικής σημασίας οι νέοι και οι πολίτες γενικά να ενημερώνονται για αυτά τα ζητήματα από αξιόπιστες πηγές. Η υγιής λειτουργία των δημοκρατικών συστημάτων απειλείται από την εσφαλμένη πληροφόρηση και σκόπιμη παραπληροφόρηση που διευκολύνονται μέσω των παγκόσμιων πλατφορμών κοινωνικών μέσων. Λόγω του γεγονότος ότι αυτές οι πλατφόρμες λειτουργούν σε όλο τον κόσμο συγκεντρώνοντας εκατομμύρια χρήστες, οι πληροφορίες που κυκλοφορούν μέσω αυτών φτάνουν στους πληθυσμούς ταχύτερα από ποτέ και ταχύτερα από

Εταίροι του έργουuniversität
wien

ό,τι μπορεί να αντιμετωπίσει οποιοδήποτε σύστημα επαλήθευσης γεγονότων (Marchi, 2012). Αυτή η επιταχυνόμενη μετάδοση, σε πολλές περιπτώσεις, παραπλανητικού περιεχομένου στο κοινό έχει συνέπειες μεγάλης σημασίας για την πολιτική και κοινωνική αξιοπιστία της ΕΕ, καθώς μπορεί να προωθήσει τη δυσπιστία των πολιτών απέναντι στους δημοκρατικούς θεσμούς και στους επίσημους φορείς διακυβέρνησης. Ειδικά σε περιπτώσεις παγκόσμιων κρίσεων ή συγκρούσεων, αυτή η παραπληροφόρηση μπορεί όχι μόνο να σταματήσει τη διαδικασία αντιμετώπισης αυτών των ζητημάτων, αλλά και να υπονομεύσει την επίτευξη προόδου.

Είναι επίσης σημαντικό να λαμβάνεται υπόψη σε κάθε συζήτηση και μελέτη σχετικά με την ΕΕ και τις σημερινές προκλήσεις, ότι οι κρίσεις και οι προκλήσεις συνολικά ενδέχεται να ασκήσουν πίεση στους πόρους ή να δοκιμάσουν την ανθεκτικότητα των πολιτικών συστημάτων. Ωστόσο, οι προκλήσεις μπορούν να προσφέρουν ευκαιρίες στο πολιτικό σύστημα, στις αρχές και στους πολίτες να αναδιαμορφώσουν και να ενισχύσουν τους θεσμούς, τα συστήματα και την κατανομή του πλούτου για την πλειοψηφία του πληθυσμού, να βελτιώσουν τη δημοκρατική συμμετοχή και να ενισχύσουν τα κίνητρα και τις πρακτικές συνεργασίας μεταξύ των εθνών. Καθώς ο κόσμος μας αντιμετωπίζει την άνοδο αυταρχικών καθεστώτων και την ακραία πόλωση μεταξύ πλουσίων και φτωχών, οι κρίσεις μπορούν να αξιοποιηθούν για την προώθηση πολιτικών αιτημάτων για κοινωνική δικαιοσύνη, περιβαλλοντική δικαιοσύνη και προστασία του πλανήτη, καθώς και για την ανάπτυξη περαιτέρω πολιτικών δυνατοτήτων για αληθινές και ουσιαστικές δημοκρατίες. Οι πόροι που προσφέρουν οι παγκόσμιες πλατφόρμες μέσω ενημέρωσης που έχουμε στη διάθεσή μας, σε συνδυασμό με τις κοινωνικές σχέσεις και την ευαισθητοποίηση σχετικά με το τι σημαίνει η εφαρμογή της συμπερίληψης και της κοινωνικής δικαιοσύνης, χρησιμοποιούνται από τους πολίτες για να παρέμβουν στις πιέσεις που ασκούνται στη δημοκρατία, στο φυσικό περιβάλλον και στα μέσα διαβίωσης των ανθρώπων. Ως εκ τούτου, αυτό που έχει σημασία δεν είναι τόσο *ποια* είναι η συγκεκριμένη πρόκληση. Το ερώτημα είναι αν θα οδηγηθούμε σε

Εταίροι του έργουuniversität
wien

περισσότερη ή λιγότερη δημοκρατία και δικαιοσύνη και πώς πρέπει να ανταποκριθεί η ΕΕ για να επιτύχει αυτούς τους στόχους.

1.3 Επισκόπηση της δομής του εγχειριδίου

Το παρόν Εγχειρίδιο προσφέρεται ως εκπαιδευτικός πόρος για όσους ενδιαφέρονται να μάθουν περισσότερα σχετικά με τις προκλήσεις της ΕΕ και ιδίως για εκπαιδευτικούς που θα μπορούσαν επίσης να υποστηρίξουν τους μαθητές τους να διευρύνουν τη μάθησή τους. Το ίδιο το περιεχόμενο του εγχειριδίου αποτελεί έναν τρόπο υποστήριξης των εκπαιδευτικών στο σχεδιασμό των δικών τους δραστηριοτήτων διδασκαλίας και μάθησης. Αρχικά παρουσιάζει τους μαθησιακούς στόχους τόσο σε σχέση με το πραγματικό περιεχόμενο της μάθησής τους σχετικά με τις προκλήσεις της ΕΕ όσο και τους στόχους όσον αφορά τις μεθόδους και τις στρατηγικές διδασκαλίας και μάθησης.

Μετά τους μαθησιακούς στόχους, το παρόν εγχειρίδιο αναλύει και συζητά τις προκλήσεις της ΕΕ, διερευνώντας τόσο τις τρέχουσες όσο και τις μελλοντικές προκλήσεις. Οι προκλήσεις που παρουσιάζονται αφορούν τον ευρωσκεπτικισμό, την οικονομική κρίση, τον πόλεμο και τη μετανάστευση. Εκτός από αυτές, συζητούνται επίσης η κλιματική αλλαγή και η πράσινη μετάβαση, καθώς και προκλήσεις που σχετίζονται με την ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων και τις ανισότητες. Πρέπει να επισημανθεί ότι, παρόλο που αυτές είναι μερικές από τις βασικές προκλήσεις, ο κατάλογος αυτός δεν είναι εξαντλητικός.

Η ενδυνάμωση των νέων έχει να διαδραματίσει βασικό ρόλο στην αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων. Είναι σημαντικό όλοι οι πολίτες να αναγνωρίσουν έγκαιρα αυτές τις προκλήσεις και οι εκπαιδευτικοί να εμπλέξουν τους μαθητές στη σκέψη σχετικά με αυτές. Ως αποτέλεσμα, οι εκπαιδευτικοί είναι οι διαμεσολαβητές και οι καταλύτες αυτής της ενδυνάμωσης των νέων. Πρώτον, οι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν τους μαθητές ώστε να αναγνωρίσουν, να κατανοήσουν και να σκεφτούν αυτές τις προκλήσεις. Στη συνέχεια, οι

Εταίροι του έργου

universität
wien

εκπαιδευτικοί θα μπορούσαν να υποστηρίξουν τους μαθητές ώστε να αισθάνονται ενδυναμωμένοι να αναλάβουν δράση και να συμμετέχουν ενεργά σε διάφορες πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων ως πολίτες της ΕΕ.

Ως εκ τούτου, το παρόν εγχειρίδιο στοχεύει καταρχήν να βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς να εξοικειωθούν με αυτές τις προκλήσεις και με τους τρόπους ενδυνάμωσης των νέων της ΕΕ. Το πρώτο αυτό μέρος επικεντρώνεται στο πραγματικό περιεχόμενο και τη θεωρία του εκπαιδευτικού υλικού. Το μέρος που ακολουθεί επικεντρώνεται συγκεκριμένα σε ορισμένες προτάσεις που σχετίζονται με τη διδασκαλία και την πρακτική στην τάξη. Δεδομένου ότι το παρόν εγχειρίδιο επικεντρώνεται στην υποστήριξη των εκπαιδευτικών, το δεύτερο μέρος του εγχειριδίου προτείνει ορισμένες συγκεκριμένες μεθόδους διδασκαλίας και ψηφιακά εργαλεία από τον ιστότοπο της ΕΕ που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τους εκπαιδευτικούς. Επιπλέον, σε αυτό το τμήμα παρουσιάζονται επίσης προτεινόμενες μέθοδοι αξιολόγησης.

Τέλος, οι εκπαιδευτικοί έχουν την ευκαιρία να αξιολογήσουν τις γνώσεις τους με ερωτήσεις γνώσεων και εφαρμογής. Οι ερωτήσεις αυτές στοχεύουν να βοηθήσουν τους εκπαιδευτικούς να αναστοχαστούν σχετικά με το ίδιο το περιεχόμενο και τις διδακτικές τους προσεγγίσεις.

Εταίροι του έργου

universität
wien

2. Στόχοι και μαθησιακά αποτελέσματα

2.1 Μαθησιακοί στόχοι

Παρακάτω παρουσιάζονται οι μαθησιακοί στόχοι του εκπαιδευτικού υλικού. Οι μαθησιακοί στόχοι αναφέρονται σε γνωστικές γνώσεις και δεξιότητες που σχετίζονται με τη διδασκαλία.

Μετά τη μελέτη του παρόντος εγχειριδίου, οι αναγνώστες θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να προσδιορίζουν τις βασικές προκλήσεις της ΕΕ και τον άμεσο αντίκτυπό τους στην ταυτότητα.
- Να κατανοούν ορισμένες από τις κύριες αιτίες αυτών των προκλήσεων.
- Να προσδιορίζουν πιθανές δράσεις για την αντιμετώπιση πτυχών αυτών των προκλήσεων στην καθημερινή ζωή.
- Να αναγνωρίζουν τις κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές στο πλαίσιο της ΕΕ.
- Να συζητούν κριτικά τρόπους αντιμετώπισης αυτών των προκλήσεων.
- Να ενθαρρύνετε την κριτική σκέψη σχετικά με τις πολιτικές συζητήσεις και την επίλυση πραγματικών προβλημάτων σε σχολικά έργα.

2.2 Βασικές ικανότητες

Μέχρι το τέλος αυτού του εγχειριδίου, ο εκπαιδευτικός-αναγνώστης θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να προετοιμάζει σχέδια μαθήματος με διδακτικές και αξιολογικές δραστηριότητες για να υποστηρίξει την εκπαίδευση των μαθητών σχετικά με τις προκλήσεις της ΕΕ.
- Να διευκολύνει τον διάλογο και τον προβληματισμό στην τάξη σχετικά με αυτές τις προκλήσεις.
- Να συνδέει το θέμα του μαθήματος που διδάσκει στο πλαίσιο του προγράμματος σπουδών με αυτές τις διεπιστημονικές προκλήσεις.

Εταίροι του έργου

universität
wien

- Να σχεδιάζει πρωτοβουλίες σε σχέση με τις προκλήσεις της ΕΕ και να δημιουργεί πρωτοβουλίες υπό την καθοδήγηση των μαθητών του.
- Να προτείνει λύσεις και δράσεις στο σχολικό περιβάλλον.
- Να ενδυναμώσουν τους μαθητές ώστε να αναλάβουν δράση για την αντιμετώπιση των προκλήσεων της ΕΕ.

Εταίροι του έργου

3. Προκλήσεις της ΕΕ

3.1 Ποιες προκλήσεις οδήγησαν στη δημιουργία της ΕΕ;

Η ΕΕ αντιμετωπίζει σήμερα πολλές προκλήσεις, αλλά στην πραγματικότητα η ίδια η δημιουργία της ΕΕ προέκυψε ως λύση στις προκλήσεις που έπρεπε να αντιμετωπίσουν τα κράτη μέλη εκείνη την εποχή. Πιο συγκεκριμένα, αυτό που πυροδότησε την ιδέα μιας Ευρωπαϊκής Κοινότητας ήταν η αντίδραση στην τεράστια καταστροφή και τη μεγάλη διαίρεση μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών που προκάλεσαν ο Α΄ και ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Με τα άλματα στην οικονομική παραγωγικότητα, την ταχεία εκβιομηχάνιση και τις τεχνολογικές εξελίξεις, είχε αναδυθεί μια στρατιωτική βιομηχανία με τεράστιες δυνατότητες. Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος δεν έδειξε μόνο την ατελείωτη βία του σύγχρονου πολέμου, αλλά και το βαθμό στον οποίο ένα ιδεολογικό σύστημα μπορεί να διαπράξει εκτεταμένη απανθρωποποίηση, υποδούλωση και δίωξη των ίδιων των μελών της κοινωνίας του.

Το Ολοκαύτωμα, η εξόντωση εκατομμυρίων Εβραίων, αλλά και η δίωξη και η εκτέλεση εκατομμυρίων ανθρώπων με βάση την πολιτιστική, σεξουαλική ή πολιτική τους ταυτότητα, όπως Ρομά, άτομα με αναπηρία, ομοφυλόφιλοι και πολιτικοί αντίπαλοι και ακτιβιστές στην Ευρώπη από το ναζιστικό καθεστώς κατέδειξε, όπως κανένα άλλο γεγονός στην ευρωπαϊκή ιστορία, τις συνέπειες μιας ιδεολογικά θεμελιωμένης απανθρωποποίησης του «άλλου». Στον απόηχο της εκτεταμένης καταστροφής του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, τα κράτη της Ευρώπης βρέθηκαν αντιμέτωπα με δύο κεντρικά ερωτήματα: Με ποιους τρόπους μπορεί η Ευρώπη να ανοικοδομηθεί; Και, το πιο σημαντικό, με ποιους τρόπους μπορεί αυτή η διαδικασία να κατευθυνθεί έτσι ώστε να αποτραπούν μελλοντικές γενοκτονίες και οι συσσωρευόμενες φρικαλεότητες του πολέμου από το να ξανασυμβούν; Αναγνωρίζοντας ότι το μέλλον της Ευρώπης ήταν ένα συλλογικό ζήτημα, κατέστη προφανές ότι μόνο μια ενωμένη απάντηση θα μπορούσε να φέρει ουσιαστικές λύσεις. Οι ευρωπαϊκές χώρες έπρεπε να συνεργαστούν προκειμένου να εδραιώσουν διαρκή ειρήνη και ασφάλεια για όλους.

Εταίροι του έργου

Με αυτό το πνεύμα, έξι χώρες, το Βέλγιο, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο και οι Κάτω Χώρες, ξεκίνησαν ένα κοινό οικονομικό σχέδιο. Αυτά θεωρήθηκαν τα πρώτα βήματα στην φιλόδοξη πορεία προς την δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας. Ως εκ τούτου, το 1951 ίδρυσαν την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα, συγκεντρώνοντας τομείς-κλειδιά για την οικονομική ανάπτυξη, και όχι μόνο βιομηχανίες κεντρικής σημασίας για τον εξοπλισμό και τον πόλεμο. Το σχέδιο αυτό θεωρείται ευρέως ότι επιδίωκε μια «οικονομική ειρηνευτική συμφωνία» που θα επανέντασσε τη Γερμανία, ελέγχοντας παράλληλα, κατά κάποιον τρόπο, τη βιομηχανία της (Kaiser, Leucht & Rasmussen, 2009). Ωστόσο, από νωρίς, οι ηγέτες αυτού του εγχειρήματος ήταν σαφείς ως προς τον στόχο τους: να εναρμονίσουν τα εθνικά οικονομικά συμφέροντα και να ακολουθήσουν μια κοινή πορεία προς τα εμπρός. Μεταξύ άλλων συνθηκών, η Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας του 1957 ενίσχυσε περαιτέρω το κοινό πλαίσιο για την ενιαία αγορά.

Από την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, όμως, παρατηρείται μια αργή και σταδιακή μετατόπιση της προοπτικής, από την αντιμετώπιση των πολιτών κυρίως ως οικονομικών συντελεστών εντός της κοινής αγοράς, προς την αναγνώριση της ιδιότητάς τους ως ατόμων που απολαμβάνουν δικαιώματα (Kalaitzaki, 2021). Με την ψήφιση της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης του 1986, η ΕΕ επέκτεινε τη διακρατική συνεργασία της σε νέους τομείς, συμπεριλαμβανομένης της νομισματικής, κοινωνικής και εξωτερικής πολιτικής, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της περιβαλλοντικής διακυβέρνησης (Maciejewski, 2024). Αυτό σηματοδότησε μια σημαντική πρόοδο στην περαιτέρω ενοποίηση, η οποία επεκτάθηκε πέρα από το οικονομικό πεδίο εφαρμογής της ΕΕ κατά την ίδρυσή της το 1951. Ο πρωταρχικός στόχος ήταν η οικοδόμηση μιας πιο ενωμένης, δημοκρατικής και ευημερούσας Ευρώπης, στην οποία οι κοινοί θεσμοί και η από κοινού λήψη αποφάσεων συμβάλλουν στην ειρήνη, τη σταθερότητα και ένα κοινό μέλλον για όλους τους Ευρωπαίους. Ως εκ τούτου, η ΕΕ σήμερα λειτουργεί όχι μόνο ως πλατφόρμα οικονομικής ολοκλήρωσης, αλλά και ως πολιτικός

Εταίροι του έργου

universität
wien

παράγοντας με ευθύνες στην προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στην αντιμετώπιση των παγκόσμιων προκλήσεων.

3.2 Τρέχουσες προκλήσεις της ΕΕ

1. Ευρωσκεπτικισμός: το Brexit και η διάβρωση της εμπιστοσύνης¹¹.

Για πολλούς παρατηρητές της ΕΕ, η έξοδος του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ το 2016 (Brexit) αποτέλεσε καμπή που πυροδότησε μια ευρύτερη συζήτηση για την ΕΕ γενικότερα, ενισχύοντας τις αντιπαραθέσεις που χαρακτηρίζονται από αυξανόμενο σκεπτικισμό σχετικά με την ιδιότητα του μέλους της ΕΕ σε όλα τα κράτη μέλη. Αυτό συνοδεύτηκε κυρίως από μια διάβρωση της εμπιστοσύνης στους υπερεθνικούς θεσμούς ή στους πολιτικούς θεσμούς στο σύνολό τους, η οποία μπορεί να γίνει κατανοητή στο πλαίσιο της αυξανόμενης δυσaréσκειας για την οικονομική ανισότητα, τα αποδυναμωμένα δίκτυα κοινωνικής προστασίας και την ασαφή πορεία στη διαχείριση της μετανάστευσης. Αυτή η δυσaréσκεια οδήγησε ένα αυξανόμενο τμήμα του πληθυσμού να αναζητήσει κάποιον στον οποίο θα μπορούσε να επιρρίψει την ευθύνη για αυτό που ευρέως θεωρήθηκε ως μια πολιτική τάξη αποκομμένη από τον αγώνα των απλών πολιτών. Τα δεξιά κόμματα, ως παραδοσιακό μέρος της πολιτικής τους ατζέντας, ανέλαβαν γρήγορα την πρωτοβουλία σε μια όλο και πιο εχθρική ρητορική έναντι της ΕΕ, στοχεύοντας τόσο τους υπερεθνικούς όσο και τους εγχώριους πολιτικούς θεσμούς.

Καθώς η ΕΕ αναλαμβάνει έναν όλο και πιο σημαντικό ρόλο στις παγκόσμιες υποθέσεις, οι πολίτες της ΕΕ ενδέχεται να δίνουν μεγαλύτερη προσοχή στις δικές τους ευκαιρίες ενεργού συμμετοχής στα κοινά. Σε αυτό το πλαίσιο, υπάρχει ευρεία κριτική για τις περιορισμένες

¹¹ Ο ευρωσκεπτικισμός μπορεί επίσης να συνεπάγεται την αμφισβήτηση της έννοιας της κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας. Για να εμβαθύνετε στο θέμα αυτό, διαβάστε περισσότερα στο *Εγχειρίδιο για την Ευρωπαϊκή Ταυτότητα*.

Εταίροι του έργου

universität
wien

δυνατότητες άμεσης εκλογής των εκπροσώπων της ΕΕ, καθώς το Κοινοβούλιο παραμένει ο μόνος θεσμός που εκλέγεται άμεσα από τους πολίτες. Η αντίληψη για ένα «δημοκρατικό έλλειμμα» στην ΕΕ μπορεί να τροφοδοτήσει ένα αυξανόμενο αίσθημα αποστασιοποίησης των πολιτών από τους θεσμούς και τους παράγοντες που διαμορφώνουν τις πολιτικές της ΕΕ.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι δεν ήταν το Brexit που πυροδότησε τον ευρωσκεπτικισμό. Αυτός υπήρχε πολύ πριν. Ωστόσο, η πρόοδος της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης μετά τη σημαντική διεύρυνση των αρχών της δεκαετίας του 2000 έχει επίσης επιτείνει τις προκλήσεις γύρω από τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα και τη μετανάστευση, συμβάλλοντας σε μια νέα κλίμακα ευρωσκεπτικισμού εντός της ίδιας της Ένωσης (Taggart & Szczerbiak, 2018). Παρ' όλα αυτά, η κριτική προς την ΕΕ δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται απλώς ως ένα ανεξήγητο «φαινόμενο», αλλά να αναγνωρίζεται ως ένα νόμιμο και σημαντικό συστατικό του πλουραλιστικού διαλόγου. Η διατήρηση της ΕΕ σύμφωνα με τα δημοκρατικά πρότυπα απαιτεί την προώθηση ενός διαλόγου που να περιλαμβάνει τις αποκλίνουσες απόψεις, καθώς και τον σκεπτικισμό, όλων των πολιτών της ΕΕ.

Στις ακαδημαϊκές συζητήσεις, ο όρος *ευρωσκεπτικισμός* αναφέρεται σε μια γενικότερη και προδιαμορφωμένη εχθρότητα προς την ΕΕ, η οποία αντανάκλα μια πιο ιδεολογικά ριζωμένη δυσπιστία απέναντι στα πολιτικά θεσμικά όργανα, παρά συγκεκριμένες αντιρρήσεις για την πολιτική της ΕΕ. Το Brexit ενίσχυσε πράγματι την παρουσία του ευρωσκεπτικιστικού διαλόγου στην ευρωπαϊκή πολιτική. Αυτές οι συζητήσεις δεν αμφισβήτησαν μόνο την πολιτική της ΕΕ, αλλά και τη δημοκρατική νομιμότητα και ακεραιότητα του ευρωπαϊκού εγχειρήματος της ολοκλήρωσης στο σύνολό του. Αυτό το κύμα δυσπιστίας δεν μπορεί να θεωρηθεί αποκομμένο από άλλες εξελίξεις, όπως η άνοδος του ακροδεξιού λαϊκισμού και του εθνικισμού, καθώς και οι συνεχώς αυξανόμενες εκστρατείες παραπληροφόρησης στο διαδίκτυο. Παρ' όλα αυτά, είναι σαφές ότι η απομόνωση της ευρωσκεπτικιστικής σκέψης κινδυνεύει μόνο να την ενισχύσει και να αποξενώσει περαιτέρω ένα σημαντικό τμήμα των πολιτών της ΕΕ από τις υπερεθνικές δημοκρατικές συζητήσεις. Ως εκ τούτου, η ΕΕ πρέπει να

Εταίροι του έργου

αναγνωρίσει και να ενσωματώσει όλες τις ανησυχίες των πολιτών της στον πολιτικό της διάλογο, προκειμένου να καλλιεργήσει μια πιο συμμετοχική και χωρίς αποκλεισμούς πολιτική κουλτούρα γύρω από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ.

2. Η Ευρώπη ως διαχειρίστρια κρίσεων: δημοσιονομική διχόνοια και οικονομικές πιέσεις

Με κάθε κρίση που αντιμετωπίζει η ΕΕ, ανακύπτει ένας επαναλαμβανόμενος δημόσιος διάλογος, ο οποίος θέτει υπό αμφισβήτηση το αν η ΕΕ έχει και πρέπει να έχει την εξουσία να ανταποκρίνεται σε κρίσεις που επηρεάζουν τις ευρωπαϊκές χώρες. Μια κομβική στιγμή στην ιστορία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης ήταν η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008. Η αλληλεξάρτηση των τοπικών, εγχώριων και υπερεθνικών αγορών συνέβαλε στις επιπτώσεις της χρηματοπιστωτικής κρίσης. Αν και ο αντίκτυπος της κρίσης στα επιμέρους κράτη μέλη της ΕΕ διέφερε, είχε ως αποτέλεσμα την αποδυνάμωση ολόκληρης της ευρωπαϊκής αγοράς. Οι οικονομίες των αναπτυσσόμενων χωρών, κυρίως της Κίνας και της Ινδίας, αποδείχθηκαν πιο ανθεκτικές σε σύγκριση με πολλές από τις χώρες του ΟΟΣΑ, ωθώντας τους επενδυτές να ανακατευθύνουν το κεφάλαιό τους αλλού και αφήνοντας την ΕΕ με ακόμη μεγαλύτερο οικονομικό βάρος (Humphrey, 2010).

Στον απόηχο της χρηματοπιστωτικής κρίσης, οι υπερεθνικοί θεσμοί βρέθηκαν στο επίκεντρο του δημόσιου ενδιαφέροντος, καθώς όχι μόνο θεωρήθηκαν από πολλούς ως οι υπεύθυνοι για μια τέτοια παγκόσμια κρίση, αλλά και ως βασικοί παράγοντες ικανοί να δώσουν τις απαραίτητες απαντήσεις σε τέτοιες κρίσεις. Αυτό πυροδότησε νέες συζητήσεις σχετικά με το μέλλον της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης και τον ρόλο της στην αντιμετώπιση της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης. Ανάμεσα στους πολιτικούς της ΕΕ προέκυψαν ερωτήματα σχετικά με τον τρόπο πρόληψης της επανάληψης τέτοιων κρίσεων, συμπεριλαμβανομένου του τρόπου εδραίωσης μεγαλύτερης δημοσιονομικής ενότητας και του κατά πόσον θα πρέπει να επιδιωχθεί ένας κοινός προϋπολογισμός. Ο διαρκής αντίκτυπος

Εταίροι του έργου

μιας κρίσης αυτής της κλίμακας υπογράμμισε την ανάγκη για μια κοινή, συντονισμένη οικονομική πορεία, που να αντανακλά τον ιδρυτικό σκοπό της ΕΕ ως οικονομικής συμμαχίας.

Ένα από τα σημαντικότερα ορόσημα της ευρωπαϊκής οικονομικής ολοκλήρωσης ήταν η εισαγωγή ενός κοινού νομίσματος: του ευρώ. Το ευρώ είχε ως στόχο να διευκολύνει το αξιόπιστο εμπόριο μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών μελών και να δημιουργήσει ένα πιο σταθερό δημοσιονομικό περιβάλλον για επενδύσεις. Αυτό θα ενίσχυε στη συνέχεια την ελκυστικότητα της ΕΕ για ξένους επενδυτές και θα επέτρεπε στην ΕΕ να ευημερήσει ως σημαντικός παράγοντας στην παγκόσμια οικονομία. Επιπλέον, το ευρώ παρείχε στην ΕΕ την ευκαιρία να καθοδηγήσει τη δημοσιονομική πολιτική σε υπερεθνικό επίπεδο, επιτρέποντας έτσι τη διαχείριση κρίσεων, όπως απαιτήθηκε κατά τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008. Κατά την υλοποίηση αυτού του βήματος, η ΕΕ είχε επίγνωση της πραγματικότητας ότι η προσέγγιση «μία ενιαία λύση για όλες τις περιπτώσεις» θα προκαλούσε αναπόφευκτα επιπτώσεις σε ολόκληρη την Ευρώπη (Dedman, 2010).

Τα τέσσερα χρόνια πριν από το 2008, η ΕΕ είχε μόλις ολοκληρώσει τη μεγαλύτερη μέχρι τότε διεύρυνσή της, με 12 χώρες να προσχωρούν στην Ένωση. Η διεύρυνση, αν και ενίσχυσε σημαντικά την οικονομική ισχύ της ΕΕ, δημιούργησε ταυτόχρονα νέες εντάσεις εντός της ΕΕ μεταξύ ισχυρών και αδύναμων οικονομιών. Ωστόσο, για την ΕΕ, η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 σηματοδότησε μια στιγμή κατά την οποία η ικανότητα και η εξουσία της ήταν ευρέως επιζητούμενες, ενώ ταυτόχρονα θεωρήθηκε από πολλούς πολιτικούς ως ο αποδιοπομπαίος τράγος για την κρίση συνολικά. Οι μελετητές αποκαλούν τις αποτυχίες της ΕΕ αποτυχία της οικονομικής διακυβέρνησης (De Grauwe, 2010).

Πέρα από τις τεχνικές λεπτομέρειες των αιτίων, μέχρι σήμερα η ΕΕ δεν διαθέτει επαρκή εξουσία επιβολής ώστε να εφαρμόζει αποτελεσματικά πολιτικές σε υπερεθνικό επίπεδο όταν αυτό είναι απαραίτητο (Kelemen & McNamara, 2022). Για να επιτευχθεί αυτό, η κλίμακα της δικαιοδοσίας και της εκτελεστικής εξουσίας της ΕΕ επί των νομισματικών κατευθυντήριων μέτρων θα πρέπει να επεκταθεί σημαντικά. Στο παρελθόν, τέτοιες προσπάθειες

Εταίροι του έργου

universität
wien

επικεντρώθηκαν κυρίως στη δημιουργία ενός ενιαίου συστήματος χρηματοπιστωτικής εποπτείας. Παρόλο που αυτές οι εποπτικές αρχές είχαν λίγα μέσα για να τιμωρήσουν πραγματικά τις παραβιάσεις του δικαίου της ΕΕ, η απλή προσπάθεια καθιέρωσης της εξουσίας συνάντησε γρήγορα έντονες αντιδράσεις σε ολόκληρη την ΕΕ (Moloney, 2011). Αυτή η ένταση εξακολουθεί να αποτελεί κεντρικό εμπόδιο στην προώθηση της δημοσιονομικής ολοκλήρωσης της ΕΕ, συμβάλλοντας στην αργή πρόοδο τέτοιων πρωτοβουλιών.

3. Η Ευρώπη ως ειρηνευτικό εγχείρημα: Η επιστροφή των ένοπλων συγκρούσεων

Αν και η ΕΕ ως οντότητα έχει ελάχιστα εμπλακεί στρατιωτικά ή πολιτικά σε οποιαδήποτε σημαντική ένοπλη σύγκρουση από την ίδρυσή της, τα τελευταία χρόνια έχουν επαναφέρει το θέμα του πολέμου στο επίκεντρο της ΕΕ. Οι πρόσφατες στρατιωτικές συγκρούσεις εντός της ευρωπαϊκής περιοχής, αλλά και εκτός αυτής, έχουν θέσει την ΕΕ σε κρίσιμη θέση, προκαλώντας την να αναλάβει έναν πιο αποφασιστικό ρόλο στη διαμεσολάβηση και τη διαχείριση γεωπολιτικών κρίσεων μεγάλης κλίμακας. Ενώ η ΕΕ δεν αποτελεί στρατιωτική συμμαχία με την παραδοσιακή έννοια, αναμένεται να ανταποκρίνεται σε παραβιάσεις της ευρωπαϊκής κυριαρχίας και να ενεργεί σύμφωνα με τον ρόλο που η ίδια έχει αναλάβει ως προωθητή της ειρήνης και της σταθερότητας.

Ταυτόχρονα, η ΕΕ δεν μπορεί να θεωρηθεί εντελώς αποκομμένη από τις παγκόσμιες δεσμεύσεις. Από τα 27 κράτη μέλη της ΕΕ, τα 23 ανήκουν στο ΝΑΤΟ. Η ΕΕ και το ΝΑΤΟ έχουν αναγνωρίσει επίσημα η μία την άλλη ως στρατηγικούς εταίρους με κοινά συμφέροντα και αξίες. Ως αποτέλεσμα, η στενή συνεργασία της ΕΕ με το ΝΑΤΟ την εμπλέκει αναπόφευκτα σε ευρύτερες γεωπολιτικές δυναμικές, επηρεάζοντας τη στάση της σε συγκρούσεις και τις σχέσεις της με αντίπαλες δυνάμεις. Αυτό έχει γίνει πιο εμφανές σε πρόσφατες συγκρούσεις που αφορούν την Ουκρανία, τη Ρωσία, το Ισραήλ, την Παλαιστίνη, το Ιράν και τις Ηνωμένες

Εταίροι του έργου

Πολιτείες της Αμερικής, όπου η ΕΕ έχει λάβει ρητές θέσεις, είτε επεκτείνοντας τις κυρώσεις είτε ενισχύοντας τους δεσμούς με συγκεκριμένους παράγοντες. Εν τω μεταξύ, η αξιοπιστία των παραδοσιακών συμμάχων έχει τεθεί υπό αμφισβήτηση, καθώς οι αυξανόμενες παγκόσμιες εντάσεις και οι τρέχουσες συγκρούσεις έχουν εντείνει την αβεβαιότητα και την πόλωση μεταξύ των πολιτών της ΕΕ. Η παρούσα συγκυρία απαιτεί μεγαλύτερη στρατιωτική εμπλοκή ή στρατηγική αποστασιοποίηση από τις πολιτικές, οικονομικές και στρατιωτικές συμμαχίες που εμπλέκουν όλο και περισσότερο την ΕΕ στις συγκρούσεις των εταίρων της; Σε αυτό το πλαίσιο, η θεμελιώδης αποστολή της ΕΕ ως ειρηνευτικού εγχειρήματος τίθεται πλέον υπό αμφισβήτηση.

4. Μετανάστευση και πόλεμος

Το ζήτημα της μετανάστευσης αποτελεί κεντρικό θέμα του πολιτικού διαλόγου σε ολόκληρη την ΕΕ εδώ και δεκαετίες. Οι συζητήσεις αυτές αναδεικνύουν τις εντάσεις μεταξύ της τήρησης των προτύπων για τα ανθρώπινα δικαιώματα και της ασφάλειας των συνόρων. Τα αντικρουόμενα επίπεδα δέσμευσης των κρατών μελών στην ευρωπαϊκή πολιτική δημιουργούν ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον και θέτουν σε κίνδυνο τις αρχές αλληλεγγύης του ευρωπαϊκού εγχειρήματος.

Η περίοδος 2015-2016 χαρακτηρίστηκε από απότομη αύξηση των παράτυπων διελεύσεων των συνόρων στην ΕΕ. Μετά από αυτή την κρίσιμη φάση, που συχνά αναφέρεται ως η ευρωπαϊκή μεταναστευτική κρίση, το θέμα της μετανάστευσης κατέστη προεξέχον ζήτημα στην εθνική πολιτική και τροφοδότησε ιδιαίτερα τις συζητήσεις σχετικά με τον ρόλο της ΕΕ στη διαχείριση της μετανάστευσης και τη διακυβέρνηση των συνόρων. Η αιτία της ξαφνικής εισροής μεταναστών μπορεί να αποδοθεί στην αύξηση των ένοπλων συγκρούσεων και σε ένα σκληρό καθεστώς κυρώσεων που έπληξε ιδιαίτερα τους πολίτες της Νοτιοδυτικής Ασίας και της Βόρειας Αφρικής (SWANA). Από αυτές τις χώρες, οι διαδρομές διαφυγής συνήθως

Εταίροι του έργου

περιλαμβάνουν επικίνδυνες διελεύσεις της Μεσογείου. Για να κατανοήσουμε την κλίμακα του φαινομένου, σε ένα σύντομο διάστημα τριών ετών, μεταξύ 2014 και 2018, καταμετρήθηκαν 1,78 εκατομμύρια αφίξεις στην ΕΕ μέσω της Μεσογείου. Από τον αριθμό αυτό, η Υπηρεσία Προσφύγων του ΟΗΕ ανέφερε 16.045 άτομα ως νεκρά ή αγνοούμενα (UNHCR, 2018).

Η ασφαλειοποίηση των συνόρων μέσω του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Συνοριακής και Ακτοφυλακής Frontex έχει οδηγήσει σε μια συνοριακή υποδομή γνωστή για το «υψηλής τεχνολογίας σύστημα παρακολούθησης με δορυφόρους και drones, που προστατεύεται από φράχτες και πολεμικά πλοία» (Eilstrup-Sangiovanni, 2021). Πρόσφατα, ο όρος «Φρούριο Ευρώπη» αναβίωσε από κριτικούς μελετητές για να περιγράψει την ακαμψία της πολιτικής της Ευρώπης για τα εξωτερικά σύνορα. Ορισμένες προσπάθειες, όπως η συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας του 2016, προσπάθησαν να μεσολαβήσουν σε ζητήματα συνόρων με άλλες, μη κράτη-μέλη της ΕΕ, αλλά αυτές γρήγορα δέχθηκαν κριτική για συμβιβασμό σε ανθρωπιστικά πρότυπα και για την ανάθεση της ευθύνης ελέγχου των συνόρων της ΕΕ εκτός των ορίων της. Ο Schimmelfennig (2021) αναφέρεται σε αυτή την πρακτική ως «εξωτερική επανα-οριοθέτηση». Αυτή η πρόκληση δεν είναι αποκλειστικά υλικοτεχνική, αλλά βαθιά πολιτική, καθώς δοκιμάζει τη συμμόρφωση της ΕΕ με τα διεθνή πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Alexandridis, Sinatti, & Dalakoglou, 2024).

Ως εκ τούτου, η διαχείριση της μετανάστευσης έχει καταστεί όλο και περισσότερο ένα θέμα που διχάζει την ΕΕ, με ορισμένα κόμματα να υιοθετούν ανθρωπιστικές αρχές και άλλα να ζητούν αυστηρότερους ελέγχους και ακόμη και οχύρωση των συνόρων. Τα πολιτικά κόμματα που είναι εχθρικά προς τη μετανάστευση συχνά παρουσιάζουν την μεταναστευτική κρίση ως ένα καθαρά ευρωπαϊκό πρόβλημα, αγνοώντας ότι οι περισσότεροι πρόσφυγες από τις περιοχές της Νοτιοδυτικής Ασίας και της Βόρειας Αφρικής (SWANA) επιλέγουν να μεταναστεύσουν σε γειτονικές χώρες. Παραμένει υποτιμημένο, για παράδειγμα, το γεγονός ότι από τους Σύριους πρόσφυγες που εγκατέλειψαν τη χώρα τους λόγω του εμφυλίου

Εταίροι του έργου

universität
wien

πολέμου, πάνω από 5 εκατομμύρια βρήκαν καταφύγιο μόνο στην Ιορδανία, τον Λίβανο και την Τουρκία (UNHCR, 2018).

Το ζήτημα της μετανάστευσης δεν μπορεί να αναλυθεί και να κατανοηθεί χωρίς να εξεταστεί ο ρόλος των παγκόσμιων οικονομικών και γεωπολιτικών συμφερόντων στη διαμόρφωση και τη σταθεροποίηση των συστημικών παγκόσμιων ανισοτήτων. Τα πιο σημαντικά ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν είναι οι αιτίες της μετανάστευσης: οι ένοπλες συγκρούσεις και οι οικονομικές κυρώσεις. Οι πόλεμοι και οι οικονομικοί στραγγαλισμοί, που επηρεάζουν κυρίως πολίτες από τον Παγκόσμιο Νότο, όπως το Αφγανιστάν, το Ιράκ, τη Συρία και τμήματα της Αφρικής, έχουν προκαλέσει μαζικά κύματα μετανάστευσης. Αυτά με τη σειρά τους ασκούν σημαντική πίεση στην ΕΕ όχι μόνο όσον αφορά τη διαχείριση των συνόρων, αλλά και σε σχέση με την εξωτερική της πολιτική. Πιο συγκεκριμένα, η ΕΕ δέχεται ευρεία κριτική για την αποτυχία της να διατηρήσει στην πράξη τον ρόλο της ως θεματοφύλακα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Siitonen, 2022).

Μια άλλη πηγή τριβών είναι ο δυσανάλογος ρόλος των κρατών μελών που βρίσκονται στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ ως κύριων χωρών πρώτης υποδοχής μεταναστών. Το άνοιγμα των εσωτερικών συνόρων μέσω της Σύμβασης του Σένγκεν έσπρωξε περαιτέρω το βάρος προς τα κράτη των εξωτερικών συνόρων. Τα κράτη που ήταν εχθρικά προς τη μετανάστευση γνώριζαν ότι οι χαλαρές πολιτικές στις χώρες των συνόρων θα οδηγούσαν σε ευρύτερη μετανάστευση σε ολόκληρη την ΕΕ, δεδομένης της ελεύθερης κυκλοφορίας εντός της Ζώνης Σένγκεν. Αν και τα κράτη της ΕΕ διατηρούν σημαντική αυτονομία στην πολιτική ασύλου, η απουσία μιας ενοποιημένης προσέγγισης επέτρεψε στις χώρες με περιοριστικές απόψεις για τη μετανάστευση να θεσπίσουν σκόπιμα αυστηρότερους όρους. Η Σύμβαση του Δουβλίνου, η οποία υπογράφηκε το 1990 και τέθηκε σε ισχύ το 1997, ανέθεσε την ευθύνη για την επεξεργασία των αιτήσεων στην πρώτη χώρα της ΕΕ στην οποία εισέρχονταν οι αιτούντες άσυλο. Ωστόσο, αυτή η ρύθμιση επέβαλε ένα δυσανάλογο βάρος στα κράτη στα σύνορα,

Εταίροι του έργου

universität
wien

όπως η Ελλάδα, όσον αφορά τις ευθύνες και το οικονομικό κόστος που σχετίζεται με την τεκμηρίωση, τις επιχειρήσεις διάσωσης, την επεξεργασία και τη φιλοξενία των μεταναστών.

Η άνιση κατανομή των μεταναστών μεταξύ των κρατών μελών έχει δοκιμάσει τη συνοχή της ΕΕ. Χώρες όπως η Γερμανία και η Σουηδία έχουν υποδεχτεί μεγάλο αριθμό προσφύγων, ενώ άλλες, ιδίως στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, έχουν αντισταθεί στις ποσοστώσεις που επέβαλε η ΕΕ, επικαλούμενες την εθνική κυριαρχία. Αυτή η τριβή υπονομεύει τη δέσμευση της Ένωσης για αλληλεγγύη και αμοιβαία ευθύνη, αλλά επίσης φέρνει εκ νέου στο προσκήνιο μια επαναλαμβανόμενη σύγκρουση μεταξύ των θεσμικών οργάνων της ΕΕ και των εθνικών κυβερνήσεων: την ένταση μεταξύ της υπερεθνικής εξουσίας και της κρατικής αυτονομίας. Ενώ ορισμένες χώρες θεωρούν την κοινή πολιτική συνόρων ως αποτελεσματικό μέσο για τη δίκαιη κατανομή των ευθυνών, άλλες εκφράζουν τη δυσαρέσκειά τους για τις ευρωπαϊκές μεταναστευτικές πολιτικές που τους επιβάλλονται. Σημαντική κριτική και πίεση ασκείται επίσης από όσους απαιτούν αυστηρότερα σύνορα. Η αυξανόμενη εχθρότητα προς τους μετανάστες έχει αξιοποιηθεί από ακροδεξιά κόμματα για να υποδαυλίσουν τον φόβο και να νομιμοποιήσουν σκληρότερες συνθήκες για τους αιτούντες άσυλο.

Συνοψίζοντας, από τη μία πλευρά, υπάρχει η προτεραιότητα που δίνεται στην ασφάλεια, η έμφαση στην ανάγκη για ισχυρότερους ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα και μηχανισμούς επαναπατριsmού. Από την άλλη πλευρά, οι υποστηρικτές υποστηρίζουν ότι η ΕΕ πρέπει να τηρήσει τις ανθρωπιστικές της υποχρεώσεις, να επενδύσει σε πολιτικές ένταξης που μειώνουν την ανισότητα και να αντιμετωπίσει το ζήτημα της μετανάστευσης ως ένα διηπειρωτικό πρόβλημα που έχει τις ρίζες του στους πολέμους και τη φτώχεια.

Χωρίς μια ενιαία και δίκαιη προσέγγιση βασισμένη στην αλληλεγγύη σε ολόκληρη την Ευρώπη, η ΕΕ διακινδυνεύει όχι μόνο περαιτέρω κοινωνικές αναταραχές, αλλά και μια βαθύτερη διάβρωση της εμπιστοσύνης στο ευρωπαϊκό εγχείρημα ως δύναμη ειρήνης και υπερασπιστή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Εταίροι του έργου

universität
wien

5. Η κλιματική αλλαγή και η πράσινη μετάβαση

Αν και η κλιματική αλλαγή αποτελεί παγκόσμιο ζήτημα, πρέπει να αντιμετωπίζεται ως πρόβλημα κάθε χώρας ξεχωριστά, καθώς και της ΕΕ στο σύνολό της. Η ΕΕ έχει αναγνωρίσει την ανάγκη για ουσιαστικές απαντήσεις ενόψει της ανησυχητικής υπερθέρμανσης του πλανήτη, η οποία ήδη σήμερα έχει σοβαρές επιπτώσεις στο παγκόσμιο κλίμα, επηρεάζει έντονα τη βιοποικιλότητα και αποτελεί απειλή για τον άνθρωπο σε πολλαπλά μέτωπα. Για παράδειγμα, ο γεωργικός τομέας αντιμετωπίζει μεγάλη αβεβαιότητα λόγω των μεταβαλλόμενων καιρικών συνθηκών, της ξηρασίας, των πλημμυρών και της αύξησης της θερμοκρασίας, που όλα έχουν σημαντικές επιπτώσεις στον τομέα του εφοδιασμού με τρόφιμα και απειλούν τα μέσα διαβίωσης εκατομμυρίων εργαζομένων στον αγροτικό τομέα. Περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τις συγκεκριμένες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής σε διάφορους τομείς της οικονομίας και της ανθρώπινης ζωής αναλύονται διεξοδικά από την Υπηρεσία Προστασίας του Περιβάλλοντος των Ηνωμένων Πολιτειών (2025).

Οι προκλήσεις που θέτει η κλιματική κρίση δεν αφορούν αποκλειστικά την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, ως υπερεθνικός θεσμός, η ΕΕ φέρει τόσο σημαντική ευθύνη όσο και μοναδική ικανότητα να αναλάβει ηγετικό ρόλο. Βρίσκεται σε ισχυρή θέση να λειτουργήσει ως σημαντική δύναμη για την προώθηση αποτελεσματικών και συντονισμένων αντιδράσεων στην κλιματική αλλαγή. Αυτό συνεπάγεται όχι μόνο τον μετριασμό των επιπτώσεών της, αλλά και την αντιμετώπιση των βαθύτερων δομικών θεμελίων μιας παγκόσμιας οικονομίας που βασίζεται από καιρό σε πρακτικές επιβλαβείς για το περιβάλλον. Η ΕΕ έχει τη δυνατότητα να συμβάλει στη διαμόρφωση ενός πιο βιώσιμου και δίκαιου οικονομικού μοντέλου, το οποίο θα συνδυάζει την περιβαλλοντική ευθύνη με τη μακροπρόθεσμη ανθεκτικότητα.

Εταίροι του έργου

²Επιπλέον, η κλιματική αλλαγή αποτελεί περιβαλλοντική κρίση και μια βαθιά πολιτική και οικονομική πρόκληση για την ΕΕ. Καθώς η ΕΕ προωθεί τους πράσινους στόχους της με την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, η οποία περιλαμβάνει σημαντικά μέτρα για την επίτευξη της κλιματικής ουδετερότητας, πρέπει να αντιμετωπίσει την αυξανόμενη παγκόσμια ζήτηση για κρίσιμες πρώτες ύλες όπως το λίθιο, ο γραφίτης και το κοβάλτιο, πόρους τους οποίους σε μεγάλο βαθμό δεν διαθέτει. Εσωτερικά, η μετάβαση αποκαλύπτει διαιρέσεις μεταξύ των κρατών μελών, με διαφορετικές κοινωνικοοικονομικές δομές και ικανότητες που οδηγούν σε άνιση πρόοδο και κατανομή του βάρους. Αυτές οι ανισορροπίες απειλούν τη συνοχή, καθώς αναδύονται εκ νέου τα χάσματα μεταξύ Ανατολής-Δύσης και Βορρά-Νότου και οι αγροτικές ή λιγότερο συνδεδεμένες περιοχές αγωνίζονται να συμβαδίσουν. Οι αγρότες σε όλη την Ευρώπη, που ήδη πιέζονται από τον ανταγωνισμό και τις παγκόσμιες εμπορικές συμφωνίες, αισθάνονται όλο και πιο περιθωριοποιημένοι, γεγονός που τροφοδοτεί τη δυσαρέσκεια και τις κοινωνικές αναταραχές. Χωρίς προσεκτική και χωρίς αποκλεισμούς εφαρμογή, η πράσινη μετάβαση κινδυνεύει να εμβαθύνει τις οικονομικές ανισότητες και να αποδυναμώσει την ίδια την ενότητα και την αυτονομία που η ΕΕ επιδιώκει να διατηρήσει.

Η πρώτη προτεραιότητα στα σχέδια δράσης για ένα βιώσιμο ενεργειακό μέλλον είναι η αποανθρακοποίηση. Σήμερα η ΕΕ είναι αποφασισμένη να γίνει η πρώτη «κλιματικά ουδέτερη ήπειρος» έως το 2050 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, χ.χ.). Για να επιτευχθεί αυτό, η πράσινη μετάβαση συνεπάγεται τη μετάβαση από τη χρήση ορισμένων παραδοσιακών πρώτων υλών σε άλλα υλικά που συνήθως βρίσκονται σε άλλες αγορές. Ιδανικά, η Ευρώπη επιθυμεί να ελαχιστοποιήσει την εξάρτηση από εξωτερικούς προμηθευτές ενέργειας και να καταστεί αυτάρκης, βασιζόμενη κατά κύριο λόγο στις δικές της ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (Hafner & Raimondi, 2020). Ταυτόχρονα, οι ευρωπαϊκές επενδύσεις σε υποδομές εξόρυξης σε χώρες

² Για να μάθετε περισσότερα σχετικά με την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, επισκεφθείτε την επίσημη ιστοσελίδα του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/european-green-deal/>

Εταίροι του έργου

universität
wien

του Παγκόσμιου Νότου παραμένουν αμετάβλητες και μάλιστα απαραίτητες για την επίτευξη ορισμένων από τους πράσινους στόχους της (Castiglioni, 2024).

Στην προσπάθεια για μια οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα, απαιτούνται έντονα επενδύσεις σε περιοχές πλούσιες σε λίθιο. Αυτό που συχνά παραβλέπεται είναι επίσης οι κοινωνικοπεριβαλλοντικές επιπτώσεις της αδιάστακτης εξόρυξης υλικών στις χώρες προέλευσης. Η εξόρυξη λιθίου στη Λατινική Αμερική, για παράδειγμα, έχει οδηγήσει σε έλλειψη νερού και ρύπανση, υποβάθμιση των τοπικών οικολογικών συστημάτων, αλλά και εκτόπιση τοπικών κοινοτήτων (Chaudary, 2025). Για μια δίκαιη κλιματική μετάβαση, η ΕΕ, όπως και όλοι οι άλλοι φορείς, θα πρέπει να προσέχει να μην μετακυλίει σε τρίτες χώρες τις περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις της μεγάλης κλίμακας κατανάλωσης ενέργειας.

Επίσης, εσωτερικά, η Ευρώπη αντιμετωπίζει ανισορροπίες στην πράσινη μετάβαση. Δεδομένων των αποκλινουσών οικονομικών δομών και δυνατοτήτων μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, ορισμένες οικονομίες ενδέχεται να αντιμετωπίσουν περισσότερες δυσκολίες στην εγκατάλειψη των παραδοσιακών αλυσίδων εφοδιασμού ενέργειας. Για παράδειγμα, ορισμένες οικονομίες μπορεί να εξαρτώνται περισσότερο από τα ορυκτά καύσιμα σε σχέση με άλλες, ή να έχουν λιγότερη πρόσβαση σε σύγχρονη, πιο φιλική προς το κλίμα τεχνολογία και παραγωγική ικανότητα. Το κόστος δεν κατανέμεται άνισα μόνο μεταξύ των εθνικών κρατών, αλλά και μεταξύ των πολιτών. Οι οικογένειες με χαμηλότερα εισοδήματα, που δαπανούν μεγαλύτερο μέρος του συνολικού εισοδήματός τους στην ενέργεια, θα επηρεαστούν περισσότερο από την αύξηση των τιμών της ενέργειας. Ομοίως, ορισμένοι οικονομικοί τομείς ενδέχεται να επηρεαστούν περισσότερο ή λιγότερο από συγκεκριμένα μέτρα, όπως εμπορικές συμφωνίες, φόροι άνθρακα ή άλλα εμπόδια για τους καταναλωτές. Από αυτή την άποψη, ορισμένες χώρες ενδέχεται να αντιμετωπίσουν μεγαλύτερο βάρος από άλλες στην Πράσινη Μετάβαση.

Οι Colgan et al. (2021) παραθέτουν ένα ενδιαφέρον παράδειγμα μιας ολόκληρης πολωνικής πόλης που χτίστηκε πάνω στην οικονομική παραγωγικότητα των τεράστιων σταθμών

Εταίροι του έργου

universität
wien

παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από άνθρακα. Σήμερα, δεν θα ήταν εφικτό για την πόλη να απομακρυνθεί απότομα από αυτόν τον οικονομικό στυλοβάτη. Το παράδειγμα αυτό καταδεικνύει ότι η πράσινη μετάβαση πρέπει να προσεγγιστεί με ευαισθησία ως προς τον δυσανάλογο αντίκτυπο που μπορούν να έχουν οι απότομες περιβαλλοντικές προδιαγραφές σε χώρες, πόλεις και κοινότητες που είναι οικονομικά λιγότερο ευέλικτες. Η δυσaráσκεια για το κόστος που θεωρούν ότι επωμίζονται οι ίδιοι οι πολίτες πολλών πολιτικών της ΕΕ, που συχνά συνδέονται με τις πράσινες φιλοδοξίες της ΕΕ, έχει γίνει όλο και πιο ορατή τα τελευταία χρόνια. Αυτή η δημόσια αντίδραση δεν είναι μόνο έκφραση δυσaráσκειας για τις πράσινες πολιτικές, αλλά και μια αντανάκλαση της ευρείας δυσaráσκειας για την οικονομική ανισότητα που συνδέεται με τον πληθωρισμό και το αυξανόμενο κόστος διαβίωσης, πυροδοτώντας δυσπιστία προς όλες τις μορφές κυβερνητικών φορέων.

Σε αυτό το πλαίσιο, τα ακροδεξιά κόμματα κατάφεραν να οικειοποιηθούν τις συζητήσεις που αντιτίθενται στην πολιτικές που επιβάλλονται από πάνω, στο σύνολό της. Η κριτική προς την ΕΕ έχει καταστεί για πολλά κόμματα της Δεξιάς θεμελιώδες μέρος της πολιτικής τους στάσης, ανεξάρτητα από το τι κάνει η ΕΕ. Αυτό έχει οδηγήσει σε επιζήμια πόλωση των θεμάτων της ΕΕ, καθώς πολλά κόμματα απορρίπτουν εκ των προτέρων οποιαδήποτε συζήτηση για τις πολιτικές της ΕΕ. «Η κλιματική πολιτική έχει καταστεί ένα «θέμα διχασμού» (Dickson & Hobolt, 2024) για τα ακροδεξιά κόμματα, τα οποία την έχουν πολιτικοποιήσει για να διχάσουν και να πολώσουν το εκλογικό σώμα και να ενισχύσουν την υποστήριξη από τη βάση τους που αμφισβητεί την κλιματική αλλαγή» (Bocquillon, 2024, σ. 8). Με αυτόν τον τρόπο, δημιουργείται ένα ισχυρό μέτωπο αντίθετο στη δράση για το κλίμα, το οποίο επωφελείται επίσης από την άρνηση της κλιματικής αλλαγής, τον πατριωτισμό και τον αυξανόμενο λαϊκισμό. Είναι σημαντικό να έχουμε κατά νου, όπως υποστηρίζουν οι Colgan et al (2021), ότι με την πάροδο του χρόνου οι συζητήσεις γύρω από την κλιματική πολιτική θα γίνονται όλο και πιο υπαρξιακές, συνεπάγοντας έτσι πιο άμεσα διακυβεύματα και πιο άμεσες συγκρούσεις συμφερόντων. Η ΕΕ αντιμετωπίζει άμεση πίεση να δράσει και να εκπληρώσει

Εταίροι του έργου

universität
wien

με βεβαιότητα τις ελάχιστες απαιτήσεις για την αποτροπή των χειρότερων επιπτώσεων που θα προκαλούσε η κλιματική αλλαγή στον κόσμο.

Η αποτελεσματικότητα των κλιματικών μέτρων περιορίζεται πράγματι από πολιτικές και παγκόσμιες εντάσεις, καθώς και από οικονομικούς λόγους. Πρόσφατα γεγονότα, όπως η κρίση του COVID-19 και οι πόλεμοι, φάνηκαν να αποσπούν την προσοχή από τις κλιματικές φιλοδοξίες της Ευρώπης, αλλά αυτές οι κρίσεις χρησίμευσαν επίσης ως ευκαιρίες. Οι διαιρέσεις μεταξύ των κρατών μελών «ενδέχεται να αποτελέσουν παράγοντα που θα υπονομεύσει την επίτευξη της ευρωπαϊκής ενεργειακής μετάβασης, λόγω πολλαπλών και αποκλινόντων συμφερόντων» (Hafner & Raimondi, 2020, σ. 374). Ωστόσο, αυτές οι διαιρέσεις, που έχουν τις ρίζες τους σε παραδοσιακές συμμαχίες και μακροχρόνιες οικονομικές και πολιτικές συνεργασίες, θα πρέπει αναπόφευκτα να επανεξεταστούν και να αναδιαρθρωθούν. Σε αυτή τη διαδικασία, η κλιματική κρίση υποχρεώνει τα κράτη μέλη της ΕΕ να δημιουργήσουν νέες μορφές συνεργασίας εντός της Ένωσης. Τελικά, η επιτυχία της κλιματικής ατζέντας της ΕΕ έγκειται στην αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών όσον αφορά την αποδοχή της συλλογικής ευθύνης τους να αντιμετωπίσουν από κοινού την κλιματική έκτακτη ανάγκη. Με μια κοινή πολιτική πορεία που βασίζεται στην αλληλεγγύη και στη χωρίς αποκλεισμούς χάραξη πολιτικής, η ΕΕ μπορεί να αναλάβει ηγετικό και παραδειγματικό ρόλο στην παγκόσμια προσπάθεια για την προστασία του περιβάλλοντος από τις χειρότερες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.

6. Ψηφιακό και τεχνολογικό χάσμα

Ο όρος «ψηφιακό χάσμα» χρησιμοποιείται ευρέως στη βιβλιογραφία για να περιγράψει τις ανισότητες που σχετίζονται με την πρόσβαση σε τεχνολογικές συσκευές, τη σύνδεση στο διαδίκτυο, τις ψηφιακές δεξιότητες και την ικανότητα χρήσης τέτοιων τεχνολογιών για την επίτευξη ουσιαστικών αποτελεσμάτων (Van Dijk, 2020). Αυτό το χάσμα διαμορφώνεται

Εταίροι του έργου

ουσιαστικά από κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες (Koivusilta et al., 2007) και αφορά κυρίως την άνιση κατανομή των ψηφιακών πόρων μεταξύ των ατόμων (Hargittai, 2003). Εντός της ΕΕ, το ψηφιακό χάσμα αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο ως πρόκληση που επηρεάζει την κοινωνική συνοχή και την ισότιμη συμμετοχή στην ψηφιακή κοινωνία, προκαλώντας στρατηγικές αντιδράσεις μέσω πρωτοβουλιών πολιτικής και χρηματοδότησης, όπως το Σχέδιο Δράσης για την Ψηφιακή Εκπαίδευση ([DEAP](#)) και το πλαίσιο της Ψηφιακής Δεκαετίας 2030 ([EDD2030](#)).

Παραδοσιακά, το ψηφιακό χάσμα έχει εννοιολογηθεί σε τρία κύρια επίπεδα:

- Το **πρώτο επίπεδο**, ή υλική πρόσβαση, αναφέρεται στη διαθεσιμότητα συσκευών και σύνδεσης στο διαδίκτυο (Van Dijk, 2020).
- Το **δεύτερο επίπεδο**, γνωστό ως πρόσβαση σε δεξιότητες, εστιάζει στην ικανότητα των χρηστών να χειρίζονται αποτελεσματικά τα ψηφιακά εργαλεία. Αυτό περιλαμβάνει την ποιότητα της πρόσβασης, όπως αξιόπιστο διαδίκτυο και σύγχρονο εξοπλισμό. Άτομα από υψηλότερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα απολαμβάνουν συνήθως πιο σταθερή πρόσβαση και μεγαλύτερη ψηφιακή ικανότητα (Koivusilta et al., 2007).
- Το **τρίτο επίπεδο**, ή πρόσβαση στη χρήση, αφορά τα απτά οφέλη και τις ευκαιρίες που προκύπτουν από τη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας (Lythreitis et al., 2022).

Ο Van Dijk (2020) εισάγει επιπλέον μια τέταρτη διάσταση: την ψυχολογική πρόσβαση, η οποία αναφέρεται στο κίνητρο ή το ενδιαφέρον ενός χρήστη για τη χρήση ψηφιακών εργαλείων, ένα σημαντικό αλλά συχνά παραλειπόμενο εμπόδιο. Αναγνωρίζοντας αυτό, οι στρατηγικές ψηφιακής ένταξης της ΕΕ έχουν αρχίσει να λαμβάνουν υπόψη όχι μόνο την υποδομή και τις δεξιότητες, αλλά και τις στάσεις απέναντι στην τεχνολογία, ιδίως μεταξύ των περιθωριοποιημένων ομάδων.

Εταίροι του έργου

universität
wien

Συνεπώς, η ψηφιακή ανισότητα δεν περιορίζεται μόνο στη φυσική πρόσβαση· περιλαμβάνει την ποιότητα, τη συχνότητα, την αποτελεσματική και επιδέξια χρήση και τα παραγωγικά αποτελέσματα της ψηφιακής συμμετοχής (Selwyn, 2004). Στην ΕΕ, αυτά τα ζητήματα έχουν οδηγήσει σε μια στροφή από την απλή επέκταση της συνδεσιμότητας προς την ανάπτυξη ψηφιακών πολιτικών χωρίς αποκλεισμούς και με επίκεντρο τον άνθρωπο.

Οι ψηφιακές ανισότητες διαμορφώνονται από ευρύτερα κοινωνικά συστήματα, όπως η εκπαίδευση, αλλά και συμβάλλουν σε αυτά. Σε μια όλο και πιο ψηφιοποιημένη ευρωπαϊκή κοινωνία, η περιορισμένη πρόσβαση ή η ανεπαρκής ψηφιακή παιδεία μπορούν να εδραιώσουν τον κοινωνικό αποκλεισμό. Αυτά τα ζητήματα έγιναν ιδιαίτερα εμφανή κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, όταν η εξ αποστάσεως εκπαίδευση έκτακτης ανάγκης υποχρέωσε μαθητές και εκπαιδευτικούς να βασίζονται σχεδόν αποκλειστικά σε ψηφιακές πλατφόρμες (Lai & Widmar, 2021). Αν και αυτή η αλλαγή δεν αντιπροσώπευε μια προγραμματισμένη μετάβαση, αλλά μάλλον μια μορφή εκπαίδευσης έκτακτης ανάγκης, ανέδειξε τις υφιστάμενες ψηφιακές ανισότητες στα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά συστήματα.

Αν και η ψηφιακή ανισότητα δεν αποτελεί νέο φαινόμενο και υπάρχει σε παγκόσμιο επίπεδο (Vicente & López, 2011; Karatrantou & Panagiotakopoulos, 2024), η πανδημία επιτάχυνε τον ρυθμό της ψηφιοποίησης και διεύρυνε το χάσμα μεταξύ και εντός των κρατών μελών της ΕΕ. Η κατάσταση αυτή περιπλέκεται περαιτέρω από την άνοδο της Τεχνητής Νοημοσύνης (AI), η οποία έχει αρχίσει να μετασχηματίζει την εκπαίδευση και την αγορά εργασίας σε ολόκληρη την Ευρώπη. Καθώς η ΤΝ ενσωματώνεται όλο και περισσότερο στη διδασκαλία και τη μάθηση, υπάρχει μια αυξανόμενη ανάγκη να επανεκτιμηθεί και να επαναπροσδιοριστεί η έννοια των ψηφιακών ανισοτήτων (Lutz, 2019).

Αν και ορισμένες φωνές στην ΕΕ έχουν προωθήσει την ΤΝ ως εργαλείο για τη μείωση του ψηφιακού χάσματος και την προώθηση των ίσων ευκαιριών (Kitsara, 2022), η έρευνα υποδηλώνει ότι η τρέχουσα ανάπτυξη τεχνολογιών ΤΝ ενδέχεται αντίθετα να επιδεινώσει τις

Εταίροι του έργου

universität
wien

υπάρχουσες ανισότητες. Η ΤΝ ενσωματώνεται ραγδαία σε κάθε τομέα της ανθρώπινης δραστηριότητας, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης, δημιουργώντας τόσο ευκαιρίες όσο και κινδύνους για τις ευρωπαϊκές κοινωνίες. Αυτοί οι κίνδυνοι καθιστούν αναγκαία την επανεξέταση των ψηφιακών ανισοτήτων στο πλαίσιο του αναδυόμενου χάσματος της ΤΝ (Kitsara, 2022).

Η αντιμετώπιση του εξελισσόμενου ψηφιακού χάσματος, ειδικά στο πλαίσιο της τεχνητής νοημοσύνης, έχει καταστεί επίκαιρη και ουσιαστική για τη χάραξη πολιτικής της ΕΕ. Χωρίς μια συνεκτική και επικεντρωμένη στην ισότητα προσέγγιση, η άνιση πρόσβαση σε εργαλεία και συστήματα που βασίζονται στην τεχνητή νοημοσύνη θα μπορούσε να οδηγήσει σε βαθύτερα εκπαιδευτικά και κοινωνικά χάσματα, επηρεάζοντας ιδιαίτερα τους μειονεκτούντες μαθητές και τα σχολεία με περιορισμένους πόρους. Η αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος είναι καθοριστική για τη διασφάλιση ότι ο ψηφιακός μετασχηματισμός της ΕΕ θα είναι χωρίς αποκλεισμούς, δίκαιος και ευθυγραμμισμένος με τις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης και της δημοκρατικής συμμετοχής.

3.3 Ενίσχυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Δημοκρατία, συμμετοχή και κράτος δικαίου

Σε απάντηση στις σύνθετες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ΕΕ, όπως η οικονομική ανισότητα, η γεωπολιτική αστάθεια, η μετανάστευση, η κλιματική αλλαγή και ο ψηφιακός μετασχηματισμός, η ενίσχυση της ΕΕ δεν μπορεί να βασίζεται αποκλειστικά σε μηχανισμούς δημόσιας πολιτικής ή μηχανισμούς της αγοράς. Πρέπει να στηρίζεται σε ένα πιο δημοκρατικό, συμμετοχικό και δίκαιο πολιτικό πλαίσιο. Οι πολίτες πρέπει να βρίσκονται στο επίκεντρο του ευρωπαϊκού εγχειρήματος.

Εταίροι του έργου

universität
wien

Βασικό μέλημα παραμένει το αντιληπτό δημοκρατικό έλλειμμα της ΕΕ. Ενώ το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο παρέχει ένα βαθμό εκπροσώπησης, πολλοί πολίτες αισθάνονται αποκομμένοι από τη διαδικασία λήψης αποφάσεων της ΕΕ. Η γεφύρωση αυτού του χάσματος απαιτεί θεσμική μεταρρύθμιση που προάγει μεγαλύτερη διαφάνεια, λογοδοσία και άμεση συμμετοχή των πολιτών, όχι μόνο κατά τη διάρκεια των εκλογών, αλλά και μέσω της συνεχούς συμμετοχής στη διαμόρφωση πολιτικών και προτεραιοτήτων. Ωστόσο, η συμμετοχή των πολιτών πρέπει να είναι ρεαλιστική και διαρκής. Η πραγματική δημοκρατική αλλαγή δεν προκύπτει από περιστασιακές διαβουλεύσεις, αλλά μέσω μακροπρόθεσμης συμμετοχής των πολιτών. Αυτό περιλαμβάνει ενημερωμένο δημόσιο διάλογο, πολιτική εκπαίδευση και μηχανισμούς χωρίς αποκλεισμούς που δίνουν τη δυνατότητα στους πολίτες από όλες τις περιοχές και τα κοινωνικά στρώματα να εκφράζουν τις απόψεις τους. Πρωτοβουλίες όπως η Διάσκεψη για το Μέλλον της Ευρώπης προσφέρουν πολύτιμα πρότυπα, αλλά πρέπει να ακολουθούνται από ορατά αποτελέσματα πολιτικής για να διατηρηθεί η αξιοπιστία.

Ταυτόχρονα, το κράτος δικαίου πρέπει να διατηρηθεί ως θεμέλιο μιας δίκαιης και δημοκρατικής Ένωσης. Δεν αρκεί η διασφάλιση της νομικής συμμόρφωσης· οι νόμοι πρέπει να θεωρούνται δίκαιοι, να εφαρμόζονται με συνέπεια και να προστατεύουν τα ατομικά και συλλογικά δικαιώματα. Η ενίσχυση της δικαστικής ανεξαρτησίας, η διαφύλαξη της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης και η αντίσταση στις αυταρχικές τάσεις είναι ουσιαστικής σημασίας για τη διατήρηση της εμπιστοσύνης στα θεσμικά όργανα. Μια ισχυρότερη ΕΕ σημαίνει επίσης την ανάπτυξη νέων μορφών συμμετοχικής δημοκρατίας: δημόσια φόρουμ, ψηφιακές πλατφόρμες για αναφορές και διαβουλεύσεις, προγράμματα για τη νεολαία όπως το Erasmus+ και υποστήριξη πρωτοβουλιών της κοινωνίας των πολιτών. Αυτοί οι μηχανισμοί πρέπει να διαθέτουν επαρκείς πόρους και να ενσωματώνονται πραγματικά στη διαμόρφωση της πολιτικής της ΕΕ, χωρίς να αντιμετωπίζονται ως συμβολικές κινήσεις.

Εταίροι του έργου

Εν κατακλείδι, η ΕΕ θα είναι τόσο ισχυρή όσο τα δημοκρατικά της θεμέλια. Η αντιμετώπιση των σημερινών προκλήσεων απαιτεί κάτι περισσότερο από ενότητα· απαιτεί μια Ευρώπη που θα έχει επανασχεδιαστεί, όπου οι πολίτες θα είναι ενδυναμωμένοι συνδημιουργοί του μέλλοντος, θα προστατεύονται από το κράτος δικαίου και θα ακούγονται σε όλη τους την ποικιλομορφία.

Εταίροι του έργουuniversität
wien

4. Δρόμοι δράσης και συμμετοχή των νέων

Σε μια παγκόσμια κοινωνία που αμφισβητείται πλήρως από νέες γεωπολιτικές διαιρέσεις και κοινωνικοοικονομική ευπάθεια, είναι απαραίτητο οι Ευρωπαίοι πολίτες να προωθούν και να συμμετέχουν ενεργά σε πρωτοβουλίες που μπορούν να ενισχύσουν τη δημοκρατία και την πολιτική σταθερότητα. Η ευρωπαϊκή νεολαία μπορεί να θεωρηθεί ως ένας συλλογικός παράγοντας που μπορεί να προσφέρει φρέσκες και δημιουργικές ιδέες για την αντιμετώπιση παγκόσμιων ζητημάτων όπως η κλιματική αλλαγή, οι συγκρούσεις, η μετανάστευση, η ψυχική υγεία και οι κοινωνικές ανισότητες. Αν και πολλοί ακαδημαϊκοί υποστηρίζουν ότι η θεώρηση της νεολαίας ως λύσης για κάθε παγκόσμιο ζήτημα είναι απλοϊκή και υπερβολικά ιδεαλιστική (Bessant, 2004; Furlong & Cartmel, 2007), αυτό δεν σημαίνει ότι οι νέοι πρέπει να θεωρούνται παθητικοί και ανίκανοι ψηφοφόροι.

Ενώ η συμμετοχή των νέων, σε πολλές περιπτώσεις, παραμένει περιορισμένη λόγω της περιορισμένης δομικής εξουσίας και των επίσημων πολιτικών, η συμβολή τους είναι σημαντική και μπορεί να έχει αντίκτυπο στην κοινωνική αλλαγή. Είναι σημαντικό αυτές οι πρωτοβουλίες να οργανώνονται από τους νέους, καθώς είναι πιο ανοιχτοί στην αλλαγή και μέσω αυτών των πρωτοβουλιών θα κατανοήσουν την ευθύνη και τη συμβολή τους στην οικοδόμηση του μέλλοντος της ΕΕ. Πάνω απ' όλα, ο κύριος στόχος τέτοιων πρωτοβουλιών μπορεί να είναι η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στα θεσμικά όργανα, στο κράτος δικαίου και στις δημοκρατικές αξίες. Η νεολαία της ΕΕ θα μπορούσε να αποτελέσει τον ακρογωνιαίο λίθο μιας αναζωογόνησης της δημοκρατίας και της ενεργού πολιτικής ζωής, μετατρέποντας τις ιδέες της ΕΕ από αφηρημένες έννοιες σε βιωμένες εμπειρίες και αλλάζοντας τη θέση των πολιτών από απλούς ψηφοφόρους σε ενεργούς συνεισφέροντες στο πολιτικό σύστημα της ΕΕ (Hoskins & Mascherini, 2009).

Οι πρωτοβουλίες που αναλαμβάνουν οι μαθητές μπορούν να έχουν γενικό χαρακτήρα και στόχο, όπως κινήματα για την ενημέρωση και την ενεργοποίηση των πολιτών ή εκστρατείες

Εταίροι του έργου

universität
wien

για να παρακινήσουν τους ανθρώπους να δράσουν για ένα συγκεκριμένο ζήτημα. Για παράδειγμα, καθώς η κλιματική αλλαγή είναι ένα ζήτημα που επηρεάζει τις περισσότερες χώρες παγκοσμίως, οι μαθητές μπορούν να οργανώσουν σχολικά δίκτυα για να προσφέρουν πληροφορίες και να υποστηρίξουν ευρωπαϊκούς στόχους, όπως η Πράσινη Συμφωνία (O'Brien et al., 2018). Στην πράξη, μπορούν να οργανώσουν ομάδες μαθητών που μπορούν να συμβάλουν στη μείωση των αποβλήτων, να υποστηρίξουν πρακτικές ανακύκλωσης, να προωθήσουν τη βιώσιμη προμήθεια τροφίμων και να ωθήσουν το σχολείο και τις τοπικές κοινότητές τους να υιοθετήσουν μια πιο φιλική προς τη φύση στάση, ειδικά όσον αφορά τη χρήση ορυκτών καυσίμων.

Ένα άλλο ζήτημα υψηλής σημασίας είναι το λεγόμενο δημοκρατικό έλλειμμα, ή με άλλα λόγια η δυσπιστία των πολιτών απέναντι στις δημοκρατικές αξίες και πρακτικές. Και πάλι, οι μαθητές μπορούν να οργανώσουν φόρουμ συζήτησης, παιχνίδια πολιτικής προσομοίωσης ή συζητήσεις και εκστρατείες για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης και των ψευδών ειδήσεων. Τέτοιες κινήσεις μπορούν να προωθήσουν την συμμετοχή των πολιτών και να καλλιεργήσουν την πολιτική σκέψη, τη δημιουργικότητα και την κριτική σκέψη, δεξιότητες ζωτικής σημασίας για τους μελλοντικούς πολίτες της ΕΕ.

Ένα από τα πιο σημαντικά και ανησυχητικά ζητήματα σε παγκόσμιο επίπεδο είναι η κρίση της κοινωνικής πρόνοιας και της ευημερίας. Η εισαγωγή και η επιταχυνόμενη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, καθώς και άλλοι κοινωνικοί, οικονομικοί και ψυχολογικοί παράγοντες, απειλούν την ευημερία των ανθρώπων (Twenge & Campbell, 2018). Τα ποσοστά των προβλημάτων ψυχικής υγείας στους νέους είναι ιδιαίτερα ανησυχητικά (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2021). Σχολικές πρωτοβουλίες, όπως δίκτυα ψυχικής υγείας, ομάδες υποστήριξης και η χρήση ψηφιακών πλατφόρμων, μπορούν να αποστιγματίσουν τα ζητήματα ψυχικής υγείας και να προωθήσουν την αλληλεγγύη και αλληλοϋποστήριξη σε θέματα ψυχικής ευεξίας μεταξύ των μαθητών.

Εταίροι του έργου

universität
wien

Επιπλέον, οι μαθητές μπορούν να οργανώνουν σεμινάρια και συναντήσεις στο σχολείο ή μέσω ψηφιακών μέσων για να συζητήσουν και να ενημερώσουν σχετικά με τη μετανάστευση και να προωθήσουν τον διαπολιτισμικό διάλογο, έναν ακρογωνιαίο λίθο της πολυπολιτισμικής και πολύγλωσσής πραγματικότητας της ΕΕ. Επίσης, οι μαθητές μπορούν να συνεργαστούν με ΜΚΟ για να ευαισθητοποιήσουν σχετικά με τις ίδιες τις αιτίες της ανθρώπινης κινητικότητας, όπως η κλιματική αλλαγή, οι ένοπλες συγκρούσεις και η φτώχεια. Τέλος, μπορούν να οργανώσουν πρωτοβουλίες μαθήματα γλώσσας για μετανάστες και πρόσφυγες, καθώς και ομάδες για τη συλλογή ειδών πρώτης ανάγκης για άτομα που έχουν ανάγκη.

Για να προωθήσει και να διατηρήσει η ΕΕ και τα θεσμικά της όργανα μια ζωντανή και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνία, είναι απαραίτητο να ενισχυθεί η βαθύτερη συνεργασία μεταξύ των ευρωπαϊών πολιτών και ειδικά των νέων. Επομένως, οι πρωτοβουλίες υπό την ηγεσία των μαθητών και η ενεργός συμμετοχή των νέων στα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα και στα όργανα χάραξης πολιτικής είναι ουσιαστικής σημασίας. Τα δίκτυα συνεργασίας έχουν τη δυνατότητα να προωθήσουν την αλλαγή και την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στις δημοκρατικές αξίες και τα θεσμικά όργανα της ΕΕ. Η συνεργασία μεταξύ των ομάδων νέων ακτιβιστών με ΜΚΟ, φορείς χάραξης πολιτικής και άλλους ενδιαφερόμενους μπορεί να προσφέρει μια μοναδική ευκαιρία για την υιοθέτηση των θεμελιωδών αξιών της ΕΕ και την οικοδόμηση μιας δημοκρατικής και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνίας για όλους.

Σήμερα, οι νέοι αντιμετωπίζουν έναν πολύπλοκο κόσμο και μια εποχή με πληθώρα παγκόσμιων ζητημάτων, όπως η κλιματική αλλαγή, οι ψηφιακές ανισότητες και οι ένοπλες συγκρούσεις. Η απάντηση σε αυτές τις προκλήσεις πρέπει να είναι συλλογική και να καθοδηγείται από τη νεολαία, τους μελλοντικούς πολίτες της ΕΕ. Η αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων απαιτεί χώρους όπου οι νέοι Ευρωπαίοι μπορούν να δράσουν συλλογικά, να μάθουν ο ένας από τον άλλον και να αναπτύξουν από κοινού λύσεις. Τα συνεργατικά δίκτυα νεολαίας παρακινούν τους νέους να μετατραπούν από απλό παθητικό κοινό σε ενεργούς

Εταίροι του έργουuniversität
wien

πολίτες και συνεργάτες στη διαμόρφωση του μέλλοντος της ΕΕ. Επιπλέον, αυτά τα συλλογικά κινήματα προωθούν τη συνεργασία και καλλιεργούν σημαντικές δεξιότητες για μια κοινωνία του 21ου αιώνα, όπως η ενσυναίσθηση, η κριτική σκέψη, η δημιουργικότητα και η φαντασία για την επίλυση προβλημάτων. Τα συνεργατικά δίκτυα μπορούν να ενισχύσουν τη φωνή των νέων και να συμβάλουν στη λογοδοσία των φορέων λήψης αποφάσεων.

Εταίροι του έργου

5. Εκπαιδευτικές και μεθοδολογικές συστάσεις

5.1 Διδακτικές στρατηγικές

Οι εκπαιδευτικοί διαδραματίζουν ζωτικό ρόλο στην ενημέρωση και την ενδυνάμωση των νέων σχετικά με τις προκλήσεις της ΕΕ. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στην τάξη, καθώς οι μαθητές μαθαίνουν αυτά τα θέματα, πρέπει να είναι αυτός του διαμεσολαβητή. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να δημιουργήσουν ένα ασφαλές, συμπεριληπτικό περιβάλλον που καλλιεργεί την εμπιστοσύνη για όλους τους μαθητές, ώστε να εξερευνήσουν αυτά τα θέματα.

Η προτεινόμενη προσέγγιση είναι μια εποικοδομητική προσέγγιση μάθησης, σύμφωνα με την οποία η μάθηση βασίζεται σε προηγούμενες γνώσεις. Είναι σημαντικό οι μαθητές να εργάζονται σε ομάδες, καθώς αργότερα, ως πολίτες, θα κληθούν να σκέφτονται και να ενεργούν συλλογικά. Αυτές οι προκλήσεις δεν απαιτούν μόνο ατομική δράση, αλλά και συλλογική δράση και, ως εκ τούτου, η υποστήριξη της ανάπτυξης των δεξιοτήτων συνεργασίας των μαθητών είναι ζωτικής σημασίας.

Παρακάτω παρατίθενται ορισμένες προτάσεις για διδακτικές στρατηγικές για τη διδασκαλία αυτών των θεμάτων:

- 1) **Δημιουργία νέας γνώσης με βάση την προηγούμενη μάθηση των μαθητών.** Οι μαθητές μπορεί να έχουν ακούσει για ορισμένες από τις προκλήσεις της ΕΕ στις ειδήσεις ή από την οικογένειά τους και μπορεί να έρχονται στην τάξη με συγκεκριμένες ιδέες σχετικά με αυτές. Είναι σημαντικό οι εκπαιδευτικοί να ξεκινήσουν με ανοιχτές ερωτήσεις για να διερευνήσουν τι γνωρίζουν ήδη οι μαθητές για το θέμα, ώστε να ξέρουν από πού να ξεκινήσουν. Με βάση τη θεωρία του εποικοδομητισμού, αυτό είναι πολύ σημαντικό, ώστε η νέα γνώση να βασίζεται σε ό,τι γνωρίζουν ήδη οι μαθητές.

Εταίροι του έργου

- 2) **Συζητήσεις και διάλογος στην τάξη.** Πολλές από αυτές τις προκλήσεις δεν έχουν μία ή μοναδική σαφή λύση και προκαλούν τη σκέψη των μαθητών. Επομένως, δεν υπάρχουν συγκεκριμένες απαντήσεις που πρέπει να διδαχθούν σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης αυτών των προκλήσεων. Οι μαθητές μπορούν να ασχοληθούν με τη σκέψη σχετικά με αυτές ως κοινότητα. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να διευκολύνει τον διάλογο και να επιτρέψει τη συζήτηση σχετικά με αυτές τις προκλήσεις, ώστε να μπορέσουν οι μαθητές να σκεφτούν ως κοινότητα διερεύνησης.
- 3) **Μάθηση βασισμένη σε έργα.** Οι μαθητές μπορούν να εργαστούν σε ομάδες πάνω σε έργα. Κάθε ομάδα μπορεί να επικεντρωθεί σε μία πρόκληση της ΕΕ ή όλες οι ομάδες στην τάξη μπορούν να επικεντρωθούν στην ίδια πρόκληση, αλλά να διερευνήσουν διαφορετικές πτυχές αυτής της πρόκλησης (π.χ. αιτίες, επιπτώσεις). Οι ομάδες μπορούν να αναζητήσουν οι ίδιες πληροφορίες σχετικά με το θέμα της ομάδας τους. Μπορούν να βρουν το υλικό μόνες τους ή/και να τους δοθούν διαφορετικά υλικά και πόροι για να εξερευνήσουν. Στη συνέχεια, θα μπορούσαν να παρουσιάσουν μια ομαδική παρουσίαση στην τάξη σχετικά με το θέμα, να προτείνουν λύσεις για την αντιμετώπιση των προκλήσεων και να προτείνουν τα επόμενα βήματα για πρωτοβουλίες δράσης υπό την ηγεσία των μαθητών.

5.2 Ψηφιακά εργαλεία και πόροι

Παρακάτω παρουσιάζονται ορισμένοι πρόσθετοι πόροι που μπορούν να χρησιμοποιηθούν (κυρίως από τον ιστότοπο του EU Learning Corner). Κάθε πόρος αναφέρει αν είναι κατάλληλος για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα μαθητών.

Κλιματική αλλαγή

Επιτραπέζιο παιχνίδι για τη δράση για το κλίμα (εστίαση σε ατομικές συνήθειες που είναι επιβλαβείς για το κλίμα):

Εταίροι του έργου

https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-materials/climate-action-board-game_en

52 βήματα για μια καθαρότερη πόλη (για παιδιά ηλικίας 12-15 ετών):

https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-materials/52-steps-towards-greener-city_en

Βίντεο για την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία για παιδιά (ηλικίας 12-15 ετών):

https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-materials/eu-green-deal_en

Πηγή με λίστα βίντεο σχετικά με τη δράση της ΕΕ για το κλίμα (λίστα αναπαραγωγής YouTube):

https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-materials/eu-climate-action_en

Πληθωρισμός

Ο πληθωρισμός εξηγείται στα παιδιά (9-12 ετών):

https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-materials/inflation-explained-kids_en

Μετανάστευση

Όσον αφορά τη μετανάστευση, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε αυτό το εκπαιδευτικό εργαλείο που έχει δημιουργηθεί από την ΕΕ, την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) και τη UNICEF και είναι διαθέσιμο στο Learning Corner.

Βοήθεια σε άτομα που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τη χώρα τους (μαθητές ηλικίας 9-15 ετών):

https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-materials/helping-people-who-are-forced-flee_en

Ένα ολοκληρωμένο διαδραστικό εκπαιδευτικό εργαλείο για τη μετανάστευση στον κόσμο:

Εταίροι του έργου

universität
wien

<https://wmr-educatorstoolkit.iom.int/>

5.3 Καινοτόμες μαθησιακές προσεγγίσεις

Μερικές από τις μαθησιακές προσεγγίσεις που μπορούν να υιοθετηθούν είναι:

- 1) **Μάθηση σε ομάδες.** Αυτή μπορεί να πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο της μάθησης βάσει έργων ή σε άλλες δραστηριότητες, όπως ομαδικές παρουσιάσεις. Για παράδειγμα, μια ομάδα θα μπορούσε να παρουσιάσει ένα τοπικό ζήτημα που σχετίζεται με την κλιματική αλλαγή, τον τρόπο με τον οποίο αυτό επηρεάζει την τοπική κοινότητα και τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για τη βελτίωση της κατάστασης. Εναλλακτικά, μια άλλη ομάδα θα μπορούσε να πραγματοποιήσει μια παρουσίαση σχετικά με σημαντικά στοιχεία που χρειάζονται οι πολίτες για να μπορούν να δράσουν συλλογικά για την αντιμετώπιση των προκλήσεων, όπως για παράδειγμα γιατί η ένταξη και η συνεργασία είναι ζωτικής σημασίας.
- 2) **Παιχνίδι ρόλων/Αντιπαράθεση Επιχειρημάτων.** Αυτές οι δύο μαθησιακές προσεγγίσεις μπορούν να συνδυαστούν, δεδομένου ότι οι προκλήσεις της ΕΕ μπορεί να είναι αρκετά αμφιλεγόμενες. Οι μαθητές μπορούν να αναλάβουν διαφορετικούς ρόλους και να συζητήσουν σχετικά με αυτά τα ζητήματα στο πλαίσιο του ρόλου τους. Το παιχνίδι ρόλων θα διευκόλυνε τη συζήτηση σε περίπτωση που όλοι οι μαθητές στην τάξη συμφωνούν με μια συγκεκριμένη άποψη (π.χ. τη σημασία της αντιμετώπισης της κλιματικής κρίσης). Στο πλαίσιο της δραστηριότητας παιχνιδιού ρόλων/συζήτησης μπορούν να παρουσιαστούν διαφορετικές απόψεις. Για παράδειγμα, ένας μαθητής μπορεί να προσπαθήσει να πείσει έναν ενδιαφερόμενο για τη σημασία μιας πρόκλησης της ΕΕ (π.χ. σχετικά με τη λήψη τοπικών μέτρων σε σχέση με την κλιματική αλλαγή), ενώ ένας άλλος μαθητής θα μπορούσε να αναλάβει

Εταίροι του έργου

universität
wien

τον ρόλο ενός ατόμου που αντιστέκεται στην αλλαγή/δεν αποδίδει σημασία στην πρόκληση. Ομοίως, οι προκλήσεις της ΕΕ μπορεί να αποτελούν αντικείμενο διαφορετικών συζητήσεων με τη μορφή παιχνιδιού ρόλων (π.χ. μια ομάδα μπορεί να υποστηρίζει τη σημασία της ΕΕ και να τάσσεται υπέρ της αντιμετώπισης των τρεχουσών προκλήσεων από την ΕΕ, ενώ η άλλη μπορεί να αποτελείται από ευρωσκεπτικιστές).

- 3) **Εκδηλώσεις ανοιχτές στην τοπική κοινότητα.** Είναι πολύ σημαντικό να διοργανώνονται εκδηλώσεις ανοιχτές στην τοπική κοινότητα και να διευκολύνεται η αλληλεπίδραση με διάφορους ενδιαφερόμενους. Οι προκλήσεις της ΕΕ δεν περιορίζονται στο εκπαιδευτικό πλαίσιο. Αντίθετα, έχουν στην πραγματικότητα σημαντικές κοινωνικές επιπτώσεις. Επιπλέον, οι πρωτοβουλίες που αναλαμβάνουν οι μαθητές δεν πρέπει να περιορίζονται στη σχολική κοινότητα. Για τους λόγους αυτούς, προτείνεται να διοργανώνονται εκδηλώσεις και να προσκαλούνται τοπικοί ενδιαφερόμενοι (π.χ. γονείς, σύμβουλοι, εκπρόσωποι ΜΚΟ). Με αυτόν τον τρόπο, οι μαθητές μπορούν να ηγηθούν μιας πρωτοβουλίας σε πραγματικό πλαίσιο. Για παράδειγμα, οι μαθητές μπορούν να προετοιμάσουν ένα θεατρικό έργο ή μια παρουσίαση σχετικά με την κλιματική κρίση και να προσκαλέσουν άλλους να παρευρεθούν για την ευαισθητοποίηση του κοινού.

5.4 Μέθοδοι αξιολόγησης

Τα θέματα που καλύπτονται σε αυτό το εγχειρίδιο αναφέρονται στη συνεχή μάθηση των μαθητών ως πολιτών. Συνεπώς, συνιστάται να χρησιμοποιούνται μόνο μέθοδοι διαμορφωτικής αξιολόγησης. Η διαμορφωτική αξιολόγηση είναι συνδεδεμένη με τη μάθηση. Ο κύριος στόχος της αξιολόγησης που σχετίζεται με τις προκλήσεις της ΕΕ πρέπει να είναι η εκπαίδευση των μαθητών και η συνεχής παροχή ανατροφοδότησης προς αυτούς για

Εταίροι του έργου

universität
wien

παραιτέρω βήματα και έρευνα. Παρακάτω προτείνονται ορισμένες μέθοδοι διαμορφωτικής αξιολόγησης, ώστε οι εκπαιδευτικοί να μπορούν να τις χρησιμοποιήσουν.

Διαγνωστική αξιολόγηση

Όπως προτάθηκε προηγουμένως, το μάθημα θα μπορούσε να ξεκινήσει με μια διαγνωστική αξιολόγηση, ώστε ο εκπαιδευτικός να διαπιστώσει τι γνωρίζουν ήδη οι μαθητές για το θέμα. Αυτό θα μπορούσε να είναι μια ερώτηση ανοιχτού τύπου, όπως:

«Τι είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση;»

«Γνωρίζετε κάποιες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν αυτή τη στιγμή οι πολίτες της ΕΕ;»

Ή ερωτήσεις ανοιχτού τύπου που σχετίζονται με τις προκλήσεις που πρόκειται να διδαχθούν, όπως:

«Έχετε ακούσει ποτέ για τον ευρωσκεπτικισμό; Ξέρετε τι είναι αυτό;»

Αυτές οι ανοιχτές ερωτήσεις μπορούν να αναδείξουν τις πρότερες αντιλήψεις και τις πιθανές παρανοήσεις των μαθητών. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να καταγράψουν τις απαντήσεις των μαθητών στον πίνακα καθώς οι μαθητές παρουσιάζουν τις ιδέες τους, ώστε στη συνέχεια να συζητηθούν αυτές οι ιδέες. Οι παρανοήσεις είναι επίσης χρήσιμες, αλλά πρέπει να αντιμετωπίζονται άμεσα μέσω ανατροφοδότησης από τον εκπαιδευτικό ή τους συμμαθητές, ώστε να τους επιτρέψουν να αναδιαμορφώσουν τις γνωστικές τους δομές.

Εάν ορισμένοι μαθητές διστάζουν να παρουσιάσουν τις ιδέες τους μπροστά σε όλους, μπορούν να εξεταστούν επιλογές για την ανώνυμη παρουσίαση ιδεών. Αυτό μπορεί να γίνει με τη χρήση ψηφιακών πόρων (π.χ., το Padlet δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να δημοσιεύουν τις ιδέες τους ανώνυμα). Εναλλακτικά, αυτό μπορεί να γίνει ακόμη και με έναν απλό τρόπο, όπως η τοποθέτηση χαρτιών/σημειώσεων με ιδέες σε ένα κουτί, χωρίς οι μαθητές να αναφέρουν το όνομά τους, εάν δεν το επιθυμούν.

Εταίροι του έργου

universität
wien

Κατά τη διάρκεια του μαθήματος

Κατά τη διάρκεια του μαθήματος μπορούν να εφαρμοστούν οι ακόλουθες μέθοδοι διαμορφωτικής αξιολόγησης:

- 1) **Ερωτήσεις.** Μπορούν να τεθούν ερωτήσεις στους μαθητές για να ελεγχθεί η κατανόησή τους καθώς παρουσιάζονται νέες έννοιες. Η διαδραστικότητα της διδασκαλίας αυτών των εννοιών είναι πολύ σημαντική. Οι ερωτήσεις δεν χρειάζεται να εστιάζονται μόνο σε δεξιότητες σκέψης χαμηλού επιπέδου, όπως το να ρωτάμε για τον ορισμό μιας έννοιας ή απλώς να αναφερόμαστε στις προκλήσεις της ΕΕ. Αυτές οι ερωτήσεις μπορούν επίσης να εστιάζονται στις δεξιότητες σκέψης υψηλού επιπέδου των μαθητών σύμφωνα με την ταξινόμηση του Bloom. Έτσι, ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να θέσει ερωτήσεις στους μαθητές, όπως «Μπορείτε να εξηγήσετε πώς η ΕΕ ως ειρηνευτικό εγχείρημα αντιμετωπίζει προκλήσεις σήμερα;», «Τι προκαλεί τον ευρωσκεπτικισμό;» ή «Είναι η δυσπιστία προς τα πολιτικά θεσμικά όργανα η κύρια αιτία του ευρωσκεπτικισμού; Εάν ναι, γιατί το πιστεύετε αυτό;». Αυτός ο τύπος ερωτήσεων μπορεί να θεωρηθεί διαμορφωτική αξιολόγηση, καθώς παρέχει πληροφορίες στον εκπαιδευτικό σχετικά με την κατανόηση και τη σκέψη των μαθητών και του επιτρέπει να ανταποκριθεί με τρόπο που να τους υποστηρίζει στην περαιτέρω πρόοδό τους. Αυτές οι ερωτήσεις θα μπορούσαν επίσης να βοηθήσουν τους μαθητές να αποσαφηνίσουν τις σκέψεις τους και να παρακολουθήσουν την πρόοδό τους, καθώς θα πρέπει να εξηγήσουν τις ιδέες τους ή να αιτιολογήσουν τις απόψεις τους.
- 2) **Παρατήρηση στην τάξη.** Κατά τη διάρκεια του μαθήματος, οι μαθητές θα έχουν την ευκαιρία να εργαστούν συνεργατικά και ανεξάρτητα. Ως εκ τούτου, ο εκπαιδευτικός μπορεί να παρατηρήσει πώς εργάζονται σε ομάδες ή ανεξάρτητα και να τους παρέχει

Εταίροι του έργου

universität
wien

βοήθεια. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι να δώσει ανατροφοδότηση για να υποστηρίξει τους μαθητές ώστε να προχωρήσουν στη μάθησή τους.

Στο τέλος του μαθήματος

- 1) **Ερωτηματολογία εξόδου.** Οι μαθητές μπορούν να απαντήσουν γρήγορα σε 3 βασικές ερωτήσεις καθώς φεύγουν από την τάξη. Αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν ερωτήσεις σχετικά με τις γνώσεις των μαθητών (π.χ. «Ποια είναι μια πιθανή λύση για την πρόκληση του ευρωσκεπτικισμού στην ΕΕ;»), ερωτήσεις των μαθητών (π.χ. «Κάτι που δεν κατάλαβα σήμερα.») ή τις μαθησιακές προτιμήσεις των μαθητών (π.χ. «Κάτι που μου άρεσε στο σημερινό μάθημα» ή «Κάτι που θα ήθελα να αλλάξει στο επόμενο μάθημα.»). Ο εκπαιδευτικός μπορεί να προσαρμόσει το επόμενο μάθημά του με βάση αυτά.
- 2) **Ρουμπρίκες αυτοαξιολόγησης.** Οι μαθητές θα μπορούσαν να αυτοαξιολογήσουν όσα έμαθαν στο τέλος του μαθήματος. Αυτός ο τύπος αξιολόγησης θέτει τους μαθητές στο επίκεντρο και τους επιτρέπει να παρακολουθούν τη δική τους μάθηση. Προτείνεται τα κριτήρια να έχουν τη μορφή πίνακα, με μέγιστο αριθμό 3 μαθησιακών στόχων που επιδιώχθηκαν να επιτευχθούν στο τελευταίο μάθημα. Μπορούν να περιλαμβάνουν περισσότερους μαθησιακούς στόχους αν τα κριτήρια αναφέρονται σε μια ολόκληρη ενότητα. Οι μαθητές μπορούν να επιλέξουν από διαφορετικά επίπεδα επίτευξης που παρακολουθούν την πρόοδο προς τον στόχο αυτό, καθώς η μάθηση είναι ένα συνεχές. Δεν είναι απλώς μια διχοτομία όπως «επιτεύχθηκε» ή «δεν επιτεύχθηκε».

Εταίροι του έργου

6. Περίληψη και βασικά συμπεράσματα

6.1 Ανακεφαλαίωση βασικών εννοιών

Η συμμετοχή των πολιτών είναι ζωτικής σημασίας για τις δημοκρατικές κοινωνίες, καθώς δίνει τη δυνατότητα στους πολίτες να αναλάβουν ενεργό ρόλο στη διαμόρφωση των δημόσιων υποθέσεων. Περιλαμβάνει δράσεις όπως η συμμετοχή στην κοινότητα, ο ακτιβισμός και οι πολιτιστικές πρωτοβουλίες, ενώ η εκπαίδευση διαδραματίζει βασικό ρόλο στην προώθησή της.

Η κλιματική κρίση αποτελεί παράδειγμα ενός παγκόσμιου ζητήματος που ξεπερνά τα σύνορα. Απαιτεί συντονισμένη δράση από διεθνείς οργανισμούς όπως η ΕΕ καθώς και από τις εθνικές κυβερνήσεις για την εφαρμογή βιώσιμων πολιτικών.

Η δημοκρατική ανθεκτικότητα είναι η ικανότητα των δημοκρατικών θεσμών και κοινωνιών να αντέχουν και να προσαρμόζονται σε προκλήσεις, όπως η παραπληροφόρηση, ο λαϊκισμός ή οι κρίσεις, διατηρώντας παράλληλα τις βασικές δημοκρατικές αξίες και λειτουργίες.

Η παγκόσμια πολιτειότητα αναφέρεται στην ευαισθητοποίηση και την ευθύνη που έχουν τα άτομα πέρα από τα εθνικά τους σύνορα. Δίνει έμφαση στην κατανόηση της παγκόσμιας αλληλεξάρτησης και ενθαρρύνει αξίες όπως η αλληλεγγύη, η δικαιοσύνη και η βιωσιμότητα.

Οι διακυβερνητικές οργανώσεις είναι επίσημες δομές όπου κυρίαρχα κράτη συνεργάζονται σε συγκεκριμένα ζητήματα. Παραδείγματα περιλαμβάνουν το ΝΑΤΟ, τον ΟΗΕ και τον ΟΟΣΑ. Βοηθούν τις χώρες να αντιμετωπίσουν διακρατικά προβλήματα και να προωθήσουν τη συνεργασία.

Η πολιτική πόλωση δεν είναι μια νέα έννοια, αλλά με την εξάπλωση της παραπληροφόρησης και των ψευδών ειδήσεων φτάνει σε ένα νέο επίπεδο. Η αυξανόμενη ανισότητα και η παραπληροφόρηση συμβάλλουν στην πολιτική διαίρεση, απειλώντας τον δημοκρατικό

Εταίροι του έργου

διάλογο. Η εκπαίδευση και η συμμετοχή των πολιτών είναι ζωτικής σημασίας για την αντιμετώπιση αυτής της απειλής.

Οι περιφερειακές συνεργασίες είναι συμμαχίες γειτονικών χωρών που συνεργάζονται σε πολιτικό, οικονομικό ή πολιτιστικό επίπεδο (π.χ. Ομάδα Βίσεγκραντ, SEECP). Ενισχύουν την περιφερειακή επιρροή και αντιμετωπίζουν κοινά προβλήματα.

Η συμμετοχή των νέων είναι η ενεργός εμπλοκή των νέων στην κοινωνική ζωή. Είναι απαραίτητη για την οικοδόμηση δημοκρατιών έτοιμων για το μέλλον και μπορεί να προωθηθεί μέσω σχολικών πρωτοβουλιών, κοινοτικών έργων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

6.2 Ερωτήσεις για προβληματισμό

Αφού μελετήσει τις προκλήσεις της ΕΕ, ο αναγνώστης θα μπορούσε να αναλογιστεί τα ακόλουθα ερωτήματα:

- 1) Ως πολίτης, πώς θα μπορούσατε να συμβάλλετε στην αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων της ΕΕ;
- 2) Ως εκπαιδευτικός, πώς μπορείτε να προετοιμάσετε καλύτερα τους μαθητές σας για τις ταχέως μεταβαλλόμενες προκλήσεις της ΕΕ;
- 3) Μπορείτε να σκεφτείτε κάποια πρακτικά μέτρα και πρωτοβουλίες που θα μπορούσατε να λάβετε κατά τη διάρκεια του τρέχοντος σχολικού έτους σε σχέση με μία ή περισσότερες από τις προκλήσεις στο σχολείο σας ως σχολική κοινότητα (π.χ. σε συνεργασία με συναδέλφους);
- 4) Θα μπορούσατε να δημιουργήσετε συνδέσεις μεταξύ του αντικειμένου που διδάσκετε και μιας από τις προκλήσεις της ΕΕ; (π.χ. Χρησιμοποιήστε δραστηριότητες επίλυσης προβλημάτων εμπνευσμένες από μία από τις προκλήσεις ως μέρος του μαθήματος που διδάσκετε.)

Εταίροι του έργου

6.3 Πρακτικές εφαρμογές

Προηγουμένως αναφέρθηκαν τρόποι δράσης. Είναι πιθανό οι εκπαιδευτικοί/εκπαιδευτές να ενδυναμώσουν τους νέους και να διευκολύνουν πρωτοβουλίες υπό την ηγεσία των μαθητών που μπορούν να πραγματοποιηθούν εντός και εκτός σχολείου. Για παράδειγμα, ορισμένες από τις πρωτοβουλίες που συζητήθηκαν προσκαλούν την τοπική κοινότητα να συμμετάσχει. Πέρα από αυτές τις πρωτοβουλίες που αναλαμβάνουν οι νέοι, είναι πιθανό οι εκπαιδευτικοί να αναλάβουν πρωτοβουλίες εντός του σχολείου τους για την αντιμετώπιση προκλήσεων που σχετίζονται με τις προκλήσεις της ΕΕ ή ακόμη και να συνεργαστούν με άλλα σχολεία προς τον σκοπό αυτό. Σε πολλές περιπτώσεις, αυτές οι πρωτοβουλίες των εκπαιδευτικών συνδυάζονται στην πραγματικότητα με δράσεις μαθητών που αισθάνονται ενδυναμωμένοι και συμμετέχουν ενεργά στην επίλυση αυτών των προκλήσεων.

Εντός του σχολείου: Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αναλάβουν μικρές ή μεγαλύτερες δράσεις εντός του σχολείου τους σε σχέση με αυτές τις προκλήσεις. Μπορούν να λάβουν υπόψη τις ιδέες των μαθητών σχετικά με αυτές. Για παράδειγμα, οι εκπαιδευτικοί εντός ενός σχολείου μπορούν να συνεργαστούν (και να εμπλέξουν επίσης τους μαθητές) για να δημιουργήσουν μια πράσινη πολιτική για ολόκληρο το σχολείο με ορθές πρακτικές, ώστε να διασφαλιστεί ότι το σχολείο παραμένει πράσινο σε σχέση με τα ζητήματα της κλιματικής αλλαγής. Για παράδειγμα, το σχολείο θα μπορούσε να έχει μια πολιτική σχετικά με τη χρήση χαρτιού ή ηλεκτρικού ρεύματος στις αίθουσες διδασκαλίας και την ορθή χρήση των συσκευών.

Επιπλέον, η αποτελεσματική ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων για τους πολίτες της ΕΕ είναι ζωτικής σημασίας για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που σχετίζονται με την ψηφιοποίηση και την ανισότητα. Ο αναγνώστης μπορεί να επισκεφθεί τον ιστότοπο του European Schoolnet στον παρακάτω σύνδεσμο για να διαβάσει μερικές πρόσφατες μελέτες περιπτώσεων που παρουσιάζουν πώς 15 σχολεία σε όλη την Ευρώπη προωθούν με επιτυχία τις ψηφιακές δεξιότητες στους μαθητές μέσω στρατηγικής ηγεσίας και καινοτόμων προσεγγίσεων.

Εταίροι του έργου

<http://www.eun.org/news/detail?articleId=12250804>

Αυτά είναι μόνο μερικά παραδείγματα, αλλά καταδεικνύουν πώς αυτές οι προκλήσεις μπορούν να αποτελέσουν πηγή έμπνευσης για πρωτοβουλίες σε επίπεδο σχολικής πολιτικής και δράσης. Τα σχολεία δεν χρειάζεται να περιορίζουν αυτές τις πρωτοβουλίες εντός του σχολείου. Οι πρωτοβουλίες αυτές μπορούν να εμπνεύσουν τις δράσεις των μαθητών και των μελών του προσωπικού εκτός σχολείου. Για παράδειγμα, οι ορθές «πράσινες» πρακτικές (π.χ. το σβήσιμο του φωτός σε ένα δωμάτιο όταν δεν χρησιμοποιείται) μπορούν να μεταφερθούν στις καθημερινές συνήθειες των μαθητών στα σπίτια τους.

Συνεργασία μεταξύ σχολείων: Τα σχολεία μπορούν επίσης να οργανώνουν πρωτοβουλίες σε συνεργασία με άλλα σχολεία. Δεδομένου ότι αυτές οι πρωτοβουλίες ενδέχεται να απαιτούν πρόσθετους πόρους, η ΕΕ προσφέρει χρηματοδότηση για τη στήριξη έργων. Η κύρια πηγή χρηματοδότησης για αυτές τις πρωτοβουλίες είναι το Erasmus+. Περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να βρείτε στη σελίδα χρηματοδότησης

<https://education.ec.europa.eu/funding>

Επιπλέον, αυτή η σελίδα περιλαμβάνει τις συγκεκριμένες προσκλήσεις για κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης.

<https://erasmus-plus.ec.europa.eu/funding-calls>

Εταίροι του έργου

universität
wien

7. Αυτοαξιολόγηση και ερωτήσεις δοκιμασίας

7.1 Ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης

Αυτή η σύντομη ενότητα επικεντρώνεται σε ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης σχετικά με το περιεχόμενο που μελετήθηκε προηγουμένως:

- 1) Αναφέρετε πέντε προκλήσεις που αντιμετωπίζει σήμερα η Ευρωπαϊκή Ένωση ή είναι πιθανό να αντιμετωπίσει στο εγγύς μέλλον.
- 2) Εξηγήστε με λίγες προτάσεις τι οδήγησε στον ευρωσκεπτικισμό στην Ευρώπη και πώς πιστεύετε ότι μπορούν να αντιμετωπιστούν αυτά τα ζητήματα.
- 3) Φανταστείτε ότι πρέπει να παρουσιάσετε σε έναν από τους μαθητές σας τι είναι η μετανάστευση και πώς μπορεί να αποτελέσει πρόκληση. Προσπαθήστε να εξηγήσετε αυτές τις ιδέες με απλό τρόπο, δίνοντας έμφαση στις πραγματικές αιτίες της μετανάστευσης.
- 4) Προσδιορίστε δύο τρόπους με τους οποίους η χρηματοπιστωτική κρίση μπορεί να αποτελέσει πρόκληση για την αλληλεγγύη της ΕΕ.

7.2 Ερωτήσεις βασισμένες στις γνώσεις

- 1) Δημιουργήστε μια λίστα με οργανισμούς στους οποίους συμμετέχουν τα κράτη μέλη της ΕΕ. Μπορείτε να θυμηθείτε κάποιους οργανισμούς που συμμετέχουν σε καθέναν από αυτούς τους οργανισμούς; Μπορείτε να θυμηθείτε κάποια μέλη που δεν συμμετέχουν;
- 2) Ποιο από τα παρακάτω μπορεί να θεωρηθεί η κύρια αιτία του ευρωσκεπτικισμού;
 - a) Ο ακροδεξιός λαϊκισμός
 - b) Οι γεωπολιτικές κρίσεις

Εταίροι του έργου

universität
wien

c) Η δυσπιστία απέναντι στα πολιτικά θεσμικά όργανα

3) Γιατί έχει αμφισβητηθεί ο ρόλος της ΕΕ ως ειρηνευτικού εγχειρήματος;

- a) Η ΕΕ απέτυχε να διατηρήσει την ειρήνη στην Ευρώπη και οι ένοπλες συγκρούσεις συνεχίζουν να επανέρχονται στην περιοχή αυτή.
- b) Τα κράτη μέλη της ΕΕ εξακολουθούν να εμπλέκονται σε στρατιωτικές επιχειρήσεις και στο NATO.
- c) Η ΕΕ δεν έχει καμία εξουσία επί των ένοπλων συγκρούσεων.

4) Ποιο από τα παρακάτω μπορεί να θεωρηθεί πρόκληση για την ΕΕ που προκαλείται έμμεσα από τη Σύμβαση του Σένγκεν;

- a) Το άνοιγμα των εσωτερικών συνόρων που οδηγεί σε ανεργία.
- b) Η επαναφορά των συνοριακών ελέγχων που επηρεάζει τον τουρισμό και το εμπόριο.
- c) Η δυσανάλογη μεταναστευτική πίεση στα κράτη μέλη των εξωτερικών συνόρων.

5) Τα μέτρα για την κλιματική αλλαγή που αποσκοπούν στην πράσινη μετάβαση επηρεάζουν όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ με τον ίδιο τρόπο;

- a) Όχι, επηρεάζουν περισσότερο ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ και ορισμένες οικογένειες, οδηγώντας σε ζητήματα κοινωνικής δικαιοσύνης.
- b) Ναι, επειδή δεν είναι τοπικό ζήτημα, αλλά παγκόσμιο. Το ζήτημα δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται στο πλαίσιο κάθε χώρας.

Εταίροι του έργου

universität
wien

c) Τα μέτρα για την πράσινη μετάβαση δεν επηρεάζουν τα κράτη μέλη, αλλά τις χώρες σε παγκόσμιο επίπεδο.

6) Παρακαλώ γράψτε 3 προκλήσεις της ΕΕ που η ακροδεξιά έχει χρησιμοποιήσει στις αφηγήσεις της. Στη συνέχεια, εξηγήστε εν συντομία πώς η ακροδεξιά έχει εκμεταλλευτεί αυτές τις προκλήσεις.

a) _____:

b) _____:

c) _____:

7) Περιγράψτε εν συντομία ένα παράδειγμα πιθανής αρνητικής βραχυπρόθεσμης ή μακροπρόθεσμης συνέπειας για κάθε μία από τις ακόλουθες πτυχές, σε περίπτωση που το Σχέδιο Δράσης για την Ψηφιακή Εκπαίδευση δεν αποδώσει τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

οικονομία

κοινωνία

εκπαίδευση

Εταίροι του έργου

universität
wien

7.3 Ασκήσεις με βάση εφαρμογές

Σε αυτή την άσκηση καλείστε να σκεφτείτε πρωτοβουλίες που αναλαμβάνουν και συντονίζουν οι μαθητές. Αφού μελετήσατε τις προκλήσεις της ΕΕ, αρχίστε να σχεδιάζετε μία για την τάξη ή τις τάξεις σας. Μπορείτε να λάβετε υπόψη τις ακόλουθες ερωτήσεις:

- 1) Θα αφήσετε τους μαθητές να αποφασίσουν ποια πρόκληση τους ενδιαφέρει περισσότερο να διερευνήσουν ή θα αποφασίσετε εσείς; Γιατί; Με βάση ποια κριτήρια θα επιλέξετε το θέμα ή πώς θα διευκολύνετε τη διαδικασία επιλογής του θέματος από τους μαθητές;
- 2) Ποια πρωτοβουλία μπορεί να αναληφθεί σε σχέση με αυτή την πρόκληση; Σκεφτείτε μερικές πρωτοβουλίες που θα μπορούσατε να αναλάβετε με τους μαθητές σας.
- 3) Ποια επιλογή πιστεύετε ότι θα ήταν πιο ενδιαφέρουσα για την τοπική κοινότητα; Ποια επιλογή πιστεύετε ότι θα ήταν πιο αξιόλογη;
- 4) Επιλέξτε μία από τις επιλογές (π.χ. σχεδιάστε μια μίνι εκστρατεία για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας στην πόλη) και καταγράψτε τα συγκεκριμένα βήματα που απαιτούνται για την υλοποίησή της.
 - a) Ποιες είναι οι προϋποθέσεις;
 - b) Τι ακριβώς θα περιλαμβάνει η εκστρατεία;
 - c) Πώς μπορεί να εμπλακεί η τοπική κοινότητα;
 - d) Πού και πότε μπορούν να πραγματοποιηθούν αυτές οι πρωτοβουλίες, ώστε να συμμετάσχουν περισσότεροι μαθητές και η τοπική κοινότητα στις δράσεις;

Εταίροι του έργου

universität
wien

Αναφορές

Bessant, J. (2004). Mixed messages: Youth participation and democratic practice. *Australian journal of political science*, 39(2), 387-404. <https://doi.org/10.1080/1036114042000238573>

Bocquillon, P. (2024). Climate and energy transitions in times of environmental backlash? The European Union ‘Green Deal’ from adoption to implementation. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 62(1), 124–134. <https://doi.org/10.1111/jcms.13675>

Castiglioni, F. (2024). An “aggressive” cooperation: Environment as a hot issue in EU-LAC relations. In A. Ribeiro Hoffmann, P. Sandrin, & Y. E. Doukas (Eds.), *Climate change in regional perspective* (Vol. 27, pp. 43–57). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-49329-4_4

Chaudary, M. S. A. (2025). Lithium dreams, local struggles: Navigating the geopolitics and socio-ecological costs of a low-carbon future. *Energy Research & Social Science*, 121, 103952.

Colgan, J. D., Green, J. F., & Hale, T. N. (2021). Asset Revaluation and the Existential Politics of Climate Change. *International Organization*, 75(2), 586–610. <https://doi.org/10.1017/S0020818320000296>

Dedman, M. J. (2010). *The origins and development of the European Union 1945–2008: A history of European integration*. Routledge.

De Grauwe, P. (2010). The Financial Crisis and the Future of the Eurozone. Bruges European Economic Policy (BEEP) Briefing 21/2010.

Εταίροι του έργου

universität
wien

Eilstrup-Sangiovanni, M. (2021). Re-bordering Europe? Collective action barriers to ‘Fortress Europe’. *Journal of European Public Policy*, 28(3), 447–467.

<https://doi.org/10.1080/13501763.2021.1881585>

Furlong, A., & Cartmel, F. (2006). *Young people and social change*. McGraw-Hill Education.

Geddes, A. (2018). The politics of European Union migration governance. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 56(1), 120–130. <https://doi.org/10.1111/jcms.12763>

Genschel, P. (2022). Bellicist integration? The war in Ukraine, the European Union and core state powers. *Journal of European Public Policy*, 29(12), 1885–1900.

<https://doi.org/10.1080/13501763.2022.2141823>

Hafner, M., & Raimondi, P. P. (2020). Priorities and challenges of the EU energy transition: From the European Green Package to the new Green Deal. *Russian Journal of Economics*, 6(4), 374–389. <https://doi.org/10.32609/j.ruje.6.55375>

Hargittai, E. (2003). The digital divide and what to do about it. In D. C. Jones (Ed.), *The new economic handbook* (pp. 821839). Academic Press.

Hoskins, B. L., & Mascherini, M. (2009). Measuring active citizenship through the development of a composite indicator. *Social indicators research*, 90, 459–488.

<https://doi.org/10.1007/s11205-008-9271-2>

Humphrey, J. (2010). *European development cooperation in a changing world: Rising powers and global challenges after the financial crisis*. Institute of Development Studies.

Kalaitzaki, K. (2021). The Application of EU Fundamental Rights During the Financial Crisis: EU Citizenship to the Rescue? *European Public Law*, 27(2), 331–354.

<https://doi.org/10.54648/euro2021015>

Εταίροι του έργου

universität
wien

Kaiser, W., Leucht, B., & Rasmussen, M. (2009). *The history of the European Union : origins of a trans- and supranational polity 1950-72*. Routledge.

Karatrantou, A., Panagiotakopoulos, C. (2023). Digital Divide Issues in Greece: A Systematic Review. In: Tomczyk, Ł., Guillén-Gámez, F.D., Ruiz-Palmero, J., Habibi, A. (eds) *From Digital Divide to Digital Inclusion. Lecture Notes in Educational Technology*. Springer, Singapore.

https://doi.org/10.1007/978-981-99-7645-4_12

Kelemen, R. D., & McNamara, K. R. (2022). State-building and the European Union: Markets, War, and Europe's Uneven Political Development. *Comparative Political Studies*, 55(6), 963–991. <https://doi.org/10.1177/00104140211047393>

Kitsara, I. (2022). Artificial intelligence and the digital divide: From an innovation perspective. In *Platforms and artificial intelligence: The next generation of competences* (pp. 245-265). Cham: Springer International Publishing.

Koivusilta, L. K., Lintonen, T. P., & Rimpelä, A. H. (2007). Orientations in adolescent use of information and communication technology: a digital divide by sociodemographic background, educational career, and health. *Scandinavian journal of public health*, 35(1), 95-103.

Lai, J., & Widmar, N. O. (2021). Revisiting the digital divide in the COVID-19 era. *Applied economic perspectives and policy*, 43(1), 458-464.

Lutz, C. (2019). Digital inequalities in the age of artificial intelligence and big data. *Human Behavior and Emerging Technologies*, 1(2), 141-148.

Lythreatis, S., Singh, S. K., & El-Kassar, A. N. (2022). The digital divide: A review and future research agenda. *Technological Forecasting and Social Change*, 175, 121359.

Εταίροι του έργου

universität
wien

Moloney, N. (2011). I. Reform or revolution? the financial crisis, EU financial markets law, and the European securities and markets authority. *International & Comparative Law Quarterly*, 60(2), 521-533. <https://doi.org/10.1017/S0020589311000145>

Maciejewski, M. (2024, April). Developments up to the Single European Act. *European Parliament Fact Sheets*. European Parliament.

Marchi, R. (2012). With Facebook, Blogs, and Fake News, Teens Reject Journalistic “Objectivity”. *Journal of Communication Inquiry*, 36(3), 246-262.
<https://doi.org/10.1177/0196859912458700>

O'brien, K., Selboe, E., & Hayward, B. M. (2018). Exploring youth activism on climate change. *Ecology and Society*, 23(3).

Selwyn, N. (2004). Reconsidering political and popular understandings of the digital divide. *New media & society*, 6(3), 341-362.

Siitonen, L. (2022). A normative power or fortress Europe? Normative policy coherence between the European Union's development, migration, and foreign policies. *Development Policy Review*, 40(Suppl. 1), e12603. <https://doi.org/10.1111/dpr.12603>

Taggart, P., & Szczerbiak, A. (2018). Putting Brexit into perspective: the effect of the Eurozone and migration crises and Brexit on Euroscepticism in European states. *Journal of European Public Policy*, 25(8), 1194–1214. <https://doi.org/10.1080/13501763.2018.1467955>

Twenge, J. M., & Campbell, W. K. (2018). Associations between screen time and lower psychological well-being among children and adolescents: Evidence from a population-based study. *Preventive medicine reports*, 12, 271-283.

Εταίροι του έργου

universität
wien

UNHCR. (2018). Operational portal refugee situations: Mediterranean situation. United Nations High Commissioner for Refugees.

<http://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean>

Van Dijk, J. (2020). *The digital divide*. John Wiley & Sons.

Vicente, M. R., & López, A. J. (2011). Assessing the regional digital divide across the European Union-27. *Telecommunications Policy*, 35(3), 220-237.

World Health Organization (WHO). (2021). *Mental health of adolescents*.

<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/adolescent-mental-health>

Εταίροι του έργου

universität
wien

